

ARGIA

"EUSKAL PRESOAK EUSKAL HERRIRA" ETA ORAIN ZER?

PRESO, PRESO OHI, SENIDE
ETA EKINTZAILEEN IRITZIAK

» INTERNETEN EUSKARA SUSTATZEKO DIRU-LAGUNTZAK: ARGIAK 17.444 EURO, VOCENTOK 186.000

» FATIMA DJARA: NOLA ERAGIN ALDAKETA SOZIALA ABLAZIOA GAINDITZEKO

» AHT-REN INGURUMEN BALANTZEA: EHUN URTEKO KARBONO ZORRA

Datorren astean

PANORAMA

- 4 Asteko argazkia
- 6-9 Albisteak
- 7 Hor dena gailu
- 10 Net Hurbil: AEBak, gerra inperial berria probatzen Somali

IRITZIAK

- 17 Baleren Bakaikoa Azurmendi
- 18 Nora Barroso
- 19 Joxerra Aizpurua Miren Artetxe

Iruñeko Fatima Djara Munduko Medikuetako kideak ablazio genitala desagerrarazteko lanean dihardu, batez ere Nafarroan. (ARGAZKIA: DANI BLANCO)

- 39 DENBORAREN MAKINA
- 40 BIZI BARATZEA
- 42 ARGIA KOMUNITATEA
- 48 KULTUR KRITIKA
- 50 ZUZENENKO EMANALDIA
- 51 DENBORA-PASAK
- 52 ARGI-KONTRA: ARANTZA DIEZ
- 54 BERANDUEGI

AZALEKO ARGAZKIA: DANI BLANCO

SAKONEAN

- 12 | Fatima Djara: "Ablazioak min ematen badigu, utz dezagun alde batera tradizioaren zati hori" / Reyes Ilintxeta
- 20 | Espetxe politika. Nondik jarraitu presoan aldeko lanarekin? / Lander Arbelaiz Mitxelena
- 25 | Judit Roura: "Genero nortasuna eskubide zibil bilakatzea da erronka" / Saioa Baleztena
- 28 | AHTk ez luke energiari aurreztuko 2086 arte (lasterren jota) / Urko Apaolaza Avila
- 30 | Isabel Perez: "Palestinako botere-guneak emakumeen esku baleude, egoerak hobera egingo luke" / Axier Lopez
- 34 | Euskararen erabilera: Jauzi egiteko aukera Araban / Estitxu Ugarte (Alea aldizkaria)
- 36 | ARGIA.eus: Historiako emaitzarik onenen artean, Jaurlaritzak laguntza jaitzi / Lander Arbelaiz Mitxelena
- 44 | Negu hotza Elokadin / Itxaro borda

ARGIA KOMUNIKAZIO PROIEKTUA HARPIDEDUNEN ETA LAGUNTZAILEEN BULTZADAREKIN ATERATZEN DUGU AURRERA. MILA ESKER DENOI.

EUSKO JAURLARITZA GOBIERNO VASCO

HEZKUNTZA, HIZKUNTZA POLITIKA
ETA KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza
diruz lagundua

Gipuzkoako Foru Aldundia

DOAN ETA LIBRE

ARGIAKO EDUKIAK KOPIATU, MOLATU, ZABALDU ETA ARGITARA DITZAKEZU, GURE EGILETZA AITORTU ETA BALDINTZA BEREAN EGINEZ GERO.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Ametzagaitza Taldeko parteidea.

Lehendakaria: Bego Zuza. **Zuzendaria:** Estitxu Eizagirre.

Erredakzioa: Ainhoa Ortega, Axier Lopez, Estitxu Eizagirre, Gorka Bereziartua, Iosu Alberdi, Itsaso Zubiria, Jon Torner, Lander Arbelaiz, Mikel Asumendi, Mikel Garcia, Onintza Irureta, Pello Zubiria, Unai Brea, Urko Apaolaza, Xabier Letona.

Diseinua: Sergio Labrador. **Argazkilaria:** Dani Blanco. **Produktzioa:** Antza S.A.L.

Harpidetza: Iraitx Agirre. **Administrazioa:** Jone Arzallus, Mari Karmen Loiarde, Marijo Aiertza.

Salmenta: Idoia Arregi, Ixabel Bereziartua, Karlos Olasolo, Maite Arrieta, Olatz Korta.

Idazkaritza: Aloña Sorluze, Bego Zuza. **Web garapena:** Asier Iturralde.

HELBIDEAK:

Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545.

Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 473163.

Bizkaia: Eleizalde 1, 2-D. 48600 Sopela. Tel: 94 6765580.

Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285.

POSTA ELEKTRONIKOAK:

Komertziala: komertzial@argia.eus. Harpidetza: harpide@argia.eus. Erredakzioa: kazeta@argia.eus. Interneten: www.argia.eus.

Lege gordailua: SS 837-2012. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E.

Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: iametza interaktiboa, S.L.

ARGIA KIDETZA:

Kidetza harpidetza lotuta egon beharrean, ARGIA komunikazio proiektua indartzera dago lotuta. Partikular eta kolektiboek, ahal duten eta egokitzat duten ekarpen ekonomikoak egin, ARGIA argitaratzen dituen kazetaritza lanak (aldizkaria, Larun, Aktualitatearen Gakoak) jasotzeko aukera izango dute. Batez beste, ARGIA Jendeak 12,50 € jartzen ditu hilean proiektua indartzeko.

Erakunde publikoen kasuan, ohiko sistemari eusten diogu. Harpidetza tarifak: ARGIA astero (150 € urtean), ARGIA hamabostean behin (80 € urtean) eta ARGIA hilean behin (43 € urtean).

PANORAMA

Genozidioa, poltsikoan mugikorra edukitzearen prezioa?

Lehen marfila, esklaboak, kautxua, kobrea edo uranioa. Gaur koltana da, mugikorrak, bideo-kontsolak, ipad-ak eta goi mailako gailu teknologikoak eraikitzeko oso urria den minerala. Mendebaldeko gizartearen "beharrak" asetzeko, kongotarrek ondo dakite zer den beren baliabideen erauzketa masiboa. Baina batez ere horren ondorio lazgarriak ezagutzen dituzte. Kongoko lurraren azpian dagoen aberastasun minerala kontrolpean izateko gerrak ez du etenik. 1997tik hona 5,5 milioi lagun heriotza, emakumeen bortxaketa masiboak eta umeen prostituzioa eragin ditu. Mendebaldeko gure kontsumo ohiturak eragin zuzena du beste askoren bizitzetan. Nola ulertu bestela, lurpeko ondasun aberatsenetako bat duen herrialdea munduko pobreenetarikoa izatea? Teknologia multinazionalen jardunak, mugarik eta etikarik ezagutzen ez duenak, zeresan handia du horretan.

Argazkia: Xavier Aldekioa · Testua: Axier Lopez

Juan Kruz Mendizabal apaizak sexu abusuak egin dituela zabaldu zenetik, erreakzio soka luzea ekarri du gaiak:

t “Elizari dagokio neurriak hartzea, dio Urkulluk. Uste dut justiziaren administrazioari dagokiola gehiago, ezta?”

@petxarroman

t “Eta Munilla konplizea da. Delitugile bat ezkutatu du, ondo jakinik zertan ari zen. Ez da horrela?”

@jozulin

t “Jende asko dago gertatutakoa ukatzen duena, Kakux ‘guay’ zelako, ‘gurea’ zelako. Hori ez da askatzailea”

@pmendibil

t “Noizbait jakingo da hau bezalako zenbat gehiegikeria egin dituzten hemengo apaizek urtetan eta urtetan”

@boligorria

ELA

315 eguneko greba amaitutzat eman dute Gipuzkoako errepideen zainketarako langileek

Ainhoa Ortega Bretos

@ob_ainhoa

Aurreakordioa lortu dute ELAk eta Gipuzkoako errepideen mantentze lanetako enpresek. Aurreratu dutenez, bere lan hitzarmena izango du ABEE Aldi baterako enpresa elkarte bakoitzak, eta hitzarmen horiek Espainiako lan erreformaren kontrako klausulak eta lanpostu mailaketaren berezitasunak jasoko dituzte.

Horrez gain, langileek %9 eta %11 arteko soldata igoerak izango dituzte 2017tik 2019ra bitartean. Goierrialdea, Miramon eta Urola Deba dira akordioa sinatu duten ABEEak. Hirurak daude Diputazioaren menpe, eta 95 langile dituzte guztira.

2016ko martxoan ekin zioten grebari, adierazi dutenez, sei urte zeramatzaten soldaten izozketa jasaten eta hamabi ordutik gorako lanaldiak egiten.

Bizkaiko zahar-etxeetan akordiorik ez

Lehenago akordiorik lortu ezean, otsailaren 1ean hasiko da Bizkaiko zahar-etxeetako greba. Iazko mobilizazioen jarraipena izango da, eta gutxienez hilabete luzatuko da. Orain dela 75 egun baino gehiago egin zuen patronalak azken proposamena, eta “ganorarik gabekoa” izan zela adierazi du ELAk. “Ratioak hobetzeko behar besteko diru sailak bideratzea, zentroetako pertsonala handitzea eta langileei lan-baldintza duinak eskaintzea” exijitu du sindikatuak.

“Mailegatzaille batek etxetik botako nau 84 urterekin”

PATXI ZUBIAURRE, IRAKASLE ERRETIRATUA

Mailegatzailleekin duen zorrari aurre egin ezinda, Zubiaurrek Donostian duen bizilekutik botatzeko agindua eman du epaitegiak. Hilean 200 euro ordaintzeko tratua bideratu nahi izan du Etxegabetzeak Stop elkarteak, baina mailegatzailleek ez dute onartu. “Irtenbiderik gabeko egoera batean aurkitu nuen nire burua eta mailegua eskatu behar izan nuen. Premia duzunean, eskaintzen dizutena onartzen duzu, baina ez zidaten idatzirik ez ezer erakutsi”. **EL DIARIO VASCO (2017-01-14)**

- ATzera bota digute Urrezko Danborra!
- Læssai... badaukat beste hautagai' bat... hobeá

IBAI TREBIÑO

“Welcome to Damascus!”

Ibai Trebiño

@errusiarzalea

Damaskoko erdigunetik buelta bat eman da, inork gutxik imajinatuko luke Siriako gerraren zentroan gaudela; hiri lasaia da Damasko, eta hemen, soilik armadaren *checkpoint*-ek zein matxinoen kontrolpean dauden auzoetatik jauzten diren suziri eta morteroek apurtzen dute hiriarren bizitza.

Bost miloi pertsona bizi dira Siriako hiriburuan, eta turismoaz eta merkataritzaz bizi dira gehienak. Gerrak utzitako aztarnak begi-bistakoak diren arren, bizitza ia normala egiten da erdigunean, eta kaleak komertzioz, tabernaz eta diskotekaz beteta daude, harrigarria bada ere. Dena den, normaltasun horren atzean bizimodu latza ezkutatzan da kasu gehienetan: gerraren ondorioz, siriarren bizi-baldintzek txarrera egin dute eta esaterako, hainbat produkturen salneurria hamar bider garestitu da, besteak beste frutak edo barazkiak. Gainera, lau urte daramatzate argindarrrik gabe Damaskoko etxe gehienetan. Egunean, 6 orduko argindarra baino ez dute eta taberna eta saltokietan sorgailuak erabiltzen dituzte, Damasko “girotzen” eta kutsatzen duen zarata jasangaitza eraginez.

Orain gainera, aste batzuetatik hona, uraren gabezia ere nabari da hirian eta UNICEFek muturrekotzat jo du egoera: Jihadisten kontrolpean dagoen Wadi Barada herrian izandako sabotaei hiribu-

ruaren ur iturri nagusia kaltetu du, bost milioi pertsona ur gabe utziz. Kioskotik jada ezinezkoa da ur botilaren bat aurkitzea eta tabernetan uraren salneurriak gora egin du nabarmen. Siriako Gobernuak banatzen duen ur eskasari esker egiten zaio aurre krisi humanitarioari, baina ez da nahikoa.

Krisia desblokeatzeko elkarrizketak martxan jarri dituzten arren, matxinoek eta Gobernuak ez dute adostasunik lortu oraindik eta krisia luzerako izango dela dirudi. Halere, itxaropentsu agertzen dira herritar gehienak, batez ere Gobernuaren aldekoak. Wadi Barada indarraren bidez berreskuratzeko itxaropena agerian uzten dute gehienek. “Lau egun baino ez ditugu behar uraren krisia desblokeatzeko”, dio Gobernuaren aldeko gazte batek, baina sei egun pasa dira eta ur gabe jarraitzen du hiriak.

Egoera hobetuko den seinalerik ez da ikusten eta buruari galdera bera egiten diot behin eta berriz: nola demontre bizi daiteke horrela? Bestalde, zer pentsatuko lukete siriarrak Europako hiriburretan Siriako gerraren kontura egiten diren argi-pizteak eta itzaltzeak ikusita? Hemen laguntza behar dute, ez karitatea, are gutxiago ‘performance’ lazgarriak.

Baina hau Siria da, eta Sirian, beste ‘kasta’ batekoak dira. “This is Damascus” errepikatzen digute bertako ‘espartanoek’ hiriak bizi duen hondamendiaz mintzo direnean: “Welcome to Damascus”.

EKONOMIAREN TALAIAN

Europak errefuxiatuak traizionatu ditu

Juan Mari Arregi

Eskuineko argazkian ikus daitekeen bezala, tenperatura baxuek eta Europa estali duen elurrak berriz azaleratu dute euren herrialdeetako gerra eta gosetik ihesi mundu berri baten bila datozen errefuxiatuen arazoa. Horrek guztiak garamatza salatzeraz Europar Batasuneko politiken porrota. EBk 2015eko irailean hartutako konpromisoak ez ditu bete. Italia eta Grezian blokeaturiko 160.000 errefuxiatu Batasuneko beste estatuetan birkokatzea adostu zuten. Porrota erabatekoa izan da. Adibidez, Espainiako Estatuak 17.737 errefuxiatu hartu behar zituen, baina 898 besterik ez ditu hartu oraindik. Eta ardura ez da soilik PPren Gobernuarena: zer egiten dute oposizio-ko gainerako alderdiek eta zer egiten dugu guk, herritarrok?

Halako frakaso eta hutsegitearen aurrean, Euskal Herriko zenbait mugimendu eta jende elkartasun adibide izan dira, konponbide zehatzak praktikara eraman nahian. Euren bizitza arriskuan jarri dute Mikel Zuluagak eta Bego Huartek, euren furgonetan ezkutaturik Greziatik ateratzen saiatu direnean zortzi errefuxiatu; haientzako lana eta bizitokia aurkitua zuten Euskal Herrian. Miseria sortu, gerrak elikatu eta euren legea inposatzen dutenek atxilotu egin zituzten baina, “immigrazio ilegala sustatu eta errefuxiatuen segurtasuna arriskuan jartzea” egotzita.

Hori da zinismoa eta lotsagabeke-ria! Hori traizioa politikari, diplomatiko eta EBko estatuena! Eta zer etsenplua herritarrek eman dutena, Mikel eta Begok ordezkaturik. Atxilotuak izan arren, desobedientzia zibilarekin koherente izan eta berriz egingo dutela aldarrikatu dute, halako ekintzek “gizatiar egiten” gaituztela esanez. Gizatasun eta ardura hori da, preseski, politikari eta gobernuei falta zaiena; eta neurri batean baita guri ere, halako egoerak ez eragozteagatik.

GIORGOS MOUTAFIS

Hotzak eta elurrak are larriago bihurtu dute errefuxiatuen egoera

EUROPA. Gogor astintzen ari den denboraleak harrapatuta daude milaka errefuxiatu eta migratzaile, Mugarik Gabeko Medikuek erakundeak salatu duenez. Grezia eta Balkanetan, hotzari eta elurrari aurre egiteko gai ez diren baldintza negargarrietan daude kanpamentuak, eta horietan igaro beharko dute negua askok eta askok. "Europar Batasuneko estatuen politika ziniko eta arduragabeei gehitu behar zaie hotz siberiarra eta neguari aurre egiteko prestakuntza falta. Horrek guztiak okertu baino ez du egin European babesa bilatzen duten gizon, emakume eta umeen egoera jasanezina", dio erakundeak.

Haur transexualak ezagutarazteko kanpaina

Ainhoa Ortega Bretos

@ob_ainhoa

Chrysallis taldearen iritzi, pertsona transexualen bizi-kalitatea eta zoriontasuna gizartearen onarpenaren menpe dago. Izan ere, identitatea ukatu zaien suizidio saiakera-tasa %41ekoa dela azaldu du elkarteak

Kanpaina

Gizartearen onarpena helburu, haur transexualen errealtatea ezagutarazteko kartelak ipini ditu elkarteak Hego Euskal Herriko hiriburu eta metro eta autobus geltokietan, *Badira zakila duten neskak eta bulba duten mutilak* lelopean.

Zentsura

Facebook sare soziazialak zentsuratu egin zuen Chrysallis elkarteak erabilitako irudia, eta gero, jendearen babes mezuak tarteko, onartu egin du. Lau ume biluzi erakusten ditu kartelak, bi bulba eta bi zakil agerian utziz.

Pintaketa transfoboak

Pintaketak azaldu dira Iruñerrian, kontzientziazio kanpainari eraso eginez. Esaterako, markesinaren batean "Kanpora!" hitza margotu dute kartelaren gainean edota genitalen izenak esprai gorritz ezabatu dituzte.

USTELKERIA

28

kargu publiko auzipetu dituzte Hego Euskal Herrian 15 hilabete, 2015eko uztailaren 1etik 2016ko irailaren 30era bitartean, ustelkeria politikoa eta administratiboa egotzita.

1.378

auzipetu izan dira Espainiako Estatuan 15 hilabete horietan, bakar bat ere ez Nafarroan.

TOSU BETIRAKO

Hiru solairu eta 300 plaza izango dituen aparkalekua eraikitzen hasiko dira Getxoko Ibarbengoa metro geltoki ondoan. Egun Getxon dagoen azken landa gunera "porlana eta espekulazioa" ekarriko dituela salatu du Tosu betirako plataformak eta erresistentzia kanpaldi mugagabea abiatu du.

LITERATUR EMAILUAK

Susa argitaletxearen Armiarma.eus webguneak 2002tik astero zabaltzen du sarean literatur buletin bat, Literatur Emailuak izenokoa. 15 urteotan 780 buletin bidali ditu. 1.400 harpidedun inguru ditu zerbitzuak.

UEMA 82

Batzar Nagusia egin du UEMAk Larrabetzun, eta bost udalen eskaera berriak onartu dituzte: Larrabetzu, Ataun, Errezil, Mendara eta Areatza UEMAr batu dira. Hala, 82 udaletara heldu da UEMA, denen artean 240.000 biztanleko lurruna euskalduna osatuz.

AEBak Somalian ari dira probatzen ezkutuko gerra inperial berria

Pello Zubiria Kamino

@pellozubiria

Barack Obamaren administrazioak azken hilabeteetan biziagotu du gerra klandestinoak Somalian, Afrikako kostalde idor hartako etsai islamistaren aurkako erasoan erabiliz eliteko tropa bereziak, airezko erasoak, kontrata pribatuak eta Afrikako aliatuak. Obamaren herentzia eraisten ahaleginduko den Donald Trumpek bere eginen du AEBetako armadak sustatu eta Hillary Clintonek finkatutako gerra modu berria.

Hamabi milioi biztanletik milioi erdik bizia galdu eta milioi bat gehiagok herrialdetik ihes egin behar izan ostean, itzali gabe jarraitzen du Somaliako gatazka kasik ahaztuak, nahiz eta Muqdisho hiriburuko gudu txiki batek lortu zuen *best seller* izatea *Black Hawk Down* izeneko liburu, film eta bideo-jokoekin. Ahaztua edo ezkutatua bai albistegieta-tik, baina inperioko militarrek oso hurbiletik zaindua beren estrategia berrien laborategi bihurtu dutelako.

Huts egindako estatuen eredutzat aipatu izan da Somalia, azalpen handiegirik eman gabe zerk eta nola eraman duen hondoa jotzera. Mohamed Siad Barre jeneralak 1990ean agintea galdu zuenetik ez du herrialdeak gutxieneko egonkortasunik aurkitu, alde batetik militar iparramerikarrak eta inguruko herrialdeetakoak –Kenya, Etiopia...– lehenik trantsizioko gobernu eta orain gobernu federala sostengatu nahian, bestetik lekuko leinuetako armada txikiak eta Al-Qaeda edo Estatu Islamiarri lotutako gerrillariak.

Joan den urrian *New York Timesek* argitu du urrutiko gerra galdu haren garrantzia, Mark Mazzeti, Jeffrey Gettleman eta Eric Schmittek sinatutako “Somalian AEBak ari dira indartzen itzalpeko gerra” kronikan: “Somaliako kanpaina da gerra eredu bat Obama lehendakariak bere egin duena eta ondorengoari pasatuko diona. Horixe da AEBek gaur darabilten eredu Ekialde Hurbilean bezala Afrikako iparrean

–Siriatik Libiara– gaudituz Obamak munduko gerra eremuetan amerikarrak oinak jartzeari dion biguina. Aurretan bertan AEBek aireko erasoak burutu dituzte zazpi herrialdetan eta operazio bereziko misioak askoz gehiagotan”.

Muqdisho hiriburuan 1993an amerikarrek galdu zutenetik ebakuazio ahaleginean ari zen helikoptero bat gerrillarien misilek jota –barruan zeramatzan 18 soldaduekin–, urruneko guduetan gizonik ez hiltzea izan da luzaz AEBetako armadaren lehentasuna, baina urteak ez dira alferrik pasatu eta Somalian erakutsi dute osterar arrisku berrietan sartzeko prest daudela.

Obamaren aroan lehendakari iparramerikarrak aginte zabalagoa eskuratu du Somalian bortxa erabiltzeko, ofizialki Al Shabab gerrilla islamistaren erasotatik babesteko AEBetako eta Afrikako tropak. “Pentagonoak –dio *New York Timesek*– gerrako albisteak ematerakoan operazioak lausotzen ditu ‘auto-defentsazko eraso’ izenpean, baina zenbait analistak uste du hitz egiteko modu hori ez dela denborarekin egia bihurtu dakin esandako profezia baino”.

Bere 9.000 gudari ingururekin, Al-Qaeda obeditzen dion Al Shabab taldea izango da Somalian arrakasta handienaz aurre egiten diena amerikarrei eta AMISOM Afrikako Batasunaren Somaliarako Misioak ezarritako gobernuari. Urteotan hainbat porrot militar jasan, hiruburuaren kontrola galdu eta *drone* yanki batek berrikutan Moktar Ali

Zubeyr buruzagia hil arren, ahalmen militarra ez du galdu. 2013an Al-Shabab iritsi zen Kenyako hiribururaino, bertako erasoan 60 lagun hilaz.

Al Shababen kontra aritzeko AEBek operazio berezietako 300 militar dauzkate, Somalian AMISOMen babesean ari diren Kenya, Uganda eta bestetako soldaduekin elkarlanean. Hilero dozena erdi erasotik gora antolatzen dituzte, lurreko operazioak airetik dronez osatuz. Operazio horietan parte hartzen du AEBen Itsas Armadako SEAL Team 6 unitate bereziak, zeinari buruzko informazioak sekretutzat sailkatuta dauden. Borroketan atxilotutakoen galdeketa ere hartzen dute parte.

Gerra azpikontratatuaren logika berria

Zenbait aditu ari dira ohartarazten aireko erasook, auto-defentsa moduan justifikatu arren, derrigor ekarriko dutela gerraren gogortzea, eta Afrikako militarrei laguntzera joandako eliteko militar yankiak gero eta sarriago jarriko direla Al Shababen jomugan.

Kontua da Somalian militar amerikarren eta afrikarren ondoan gerran berezitutako kontratista pribatuak ere ari direla. Mertzenarioak, alegia. Zehazki, *New York Timesek* aipatu du Bancroft Global Development konpainia, egoitza Washingtonen duena: “Urteak daramatza Estatu Departamendurekin lanean Afrikar Batasunako tropak entrenatzen eta horiekin nahastuta parte hartzen Somaliako operazio militarretan”.

Joe Penneyren argazkian, militar iparramerikar bat lekuko soldaduak trebatzen Somalian. Gerra kasik ahantzi hau darabilte AEBek bere gerra inperialak burutzeko estrategia berrien laborategitza. XXI. mendeko gerretan amerikarrek urrundik gidatzen dituzte erasoak, lekuko lan handiena azpikontratetako mertzenarioek eta inguruetako herrialdeetako tropek burutzen dute eta komunikazio enpresa handiekin hitzartzen dute herritarrenganaino zein informazio helarazi.

Bancrofteko buru Michael Stockek kazetariei aitortu die Danab izeneko talde somaliarra osatu dutela. Errekrutatutako ondorengo lehen entrenamenduak Muqdishon egin ostean, Baledogleko base militarrean eramaten dituzte, AEBetako marineekin hobeto prestatu ondoren Al Shababeko gerrillarien kontrako gudueta murgiltzeko. Stockek esan du helburua dela unitate militar somaliar bat antolatzea, Al Shababekoen aurka ez errepikatzeke Afganistan eta Iraken egindako pettoak; hauetan AEBek milaka milioi dolar gastatu zituzten armada handiak prestatzen, azkenean espero baino etekin kaskarragoak lortzeko.

Somaliako ereduko gerra berrietan, inperioak *incognito* moduan jokatzeko du eta lortzen du AEBetan bezala herrialde aliatuetan gaiak interesa galtzea. Hedabiderik apenas azaltzen den pa-

rajeotatik. Finantziarioa CIAren eta armadaren kontu sekretuetatik doa, sarritan Saudi Arabia bezalako bazkide bati emanarazita. Gerrako ekintzengatik erantzukizunak, berriz, pribatizatu egiten dira gerraren zati osoak kontratista pribatuei azpikontratatu.

Abenduan *Mint Press News* hedabide amerikarrek analisiok osatu dituzte xehetasun argigarriak: "AFRICOM izeneko inperio sekretua: AEBetako armadak nola bihurtu duen Afrika gerra modernoaren laborategi". AFRICOM da AEBen 9 gudu komandoetatik bat, Alemaniak gidatzen dituen Afrikako 53 herrialdeetako operazioak.

Nick Turse kazetari eta unibertsitarioren arabera, Obamaren administrazioak urteotan izugarri handitu du militar iparramerikarren presentzia Afrikan. 38 herrialdeetako 60 gunetan

daude amerikarrak, baina ez orain arte egiten zuten moduan, base militarretan.

Djibutiko baseaz landa inon ez dago tropa, arma edo hegazkin pilaketa handirik. Aldiz, militarrek *nenufar* deituraren xarmagarritasun ('lily pad' ingelesez) bataiatutako 60 txoko diskreto horiek datzate Afrikako edozein aireportu, kai, base edo erregai hornidurazko egoitzatan, berdin Egiptoko ikerketa medikuko zentro batean edo Kenyako portu batean: AEBetako armadaren egitura txikiak behar den unean askoz indar militar handiago bat bildu eta zabaltzeko prestatuak daude.

Pentagonoak aurreratuta dauka islamisten kontrako gerraren gidaritza lau gune nagusitan berrantolatzeke plana. Afrikako gatazkak estrategia berriarekin kontrolatzeko nodoa Europa Hegoaldean lihoake, agian Espainian. ■

zuri begira

ZINKUNEGI
OPTIKA

Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

Fatima Djara, Munduko Medikuek elkarteko kidea

«Ablazioak min ematen badigu, utz dezagun alde batera tradizioaren zati hori»

Fatima Djarak ez ditu saltzeko bere herriko, Ginea Bissauko, ohiturak. Denari eusteko prest ez dago, ordea. Ablazioa desagerrarazteko borrokan dabil, batik bat Nafarroan. Kontu handiz ari da lanean, ez du uste mutilazio genitala egiten dutenak gaizkiletzat hartu behar direnik.

Reyes Ilintxeta

@ReyesIlintxeta

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

Nolako izan zen zure haurtzaroa?

Aita mandinga etniakoa zen eta musulmana. Ama hegoaldean dagoen Catió hirikoa eta kristaua. Bissau hiriburuan elkartu eta han sortu zuten familia. Amaren aldetik sei anai-arreba izan nituen eta aitaren aldetik asko ginen, baina egun soilik bost gelditzen gara. Oso familia xumea zen gurea. Aita arrantzalea zen eta nik 7 urte nituenean itsasoan hil zen. Osaba batekin gelditu nintzen eta barnetegi batera eraman ninduen ikastera. Ginea Bissau herrialde sozialisten laguntza handia izan zuen. Adibidez, askatze borrokaldian hil zirenen seme-alabentzako ikastetxeak ireki zituzten. Hara joateko aukera izan nuen. Ondoren, Kuban izan nintzen 14 urtetatik Herri-Lan ingeniarietza ikasketak amaitu arte. Afrikako jende asko ibili ginen urte haietan: Sahara, Mozambique, Angola, Sao Tome, Cabo Verde, Etiopia, Sudan... Ikasketak amaitutakoan Gineara itzuli eta 1991tik 2004ra Herri-Lan Ministerioan egin nuen lan.

Zergatik atera zinen Ginea Bissautik 2004an?

2003an Ministerioak errepideak mantentzeko hitzarmen bat sinatu zuen Bel-

gikarekin. Hara joan nintzen ikastaro bat egitera eta han ezagutu nuen ugaltze tratamendua egiten lagundu zidan neska. 1992tik ezkondua nintzen eta seme-alabak nahi genituen ekarri, baina ezin. Dena abian jarri genuen, baina nire senarrak Bruselara tratamenduan parte hartzera joan behar zuenean, auto istripua izan zuen Ginean eta hil zen. Kolpe latza izan zen. Mundua goitik behera etorri zitzaidan. Etxera itzuli eta dolu-aldia amaitzean alde egitea erabaki nuen, ezin nuelako gehiago. Ertzeko hurren nengo. Bruselan urtebete eman ondoren amak esan zidan Bilbon bizi den ahizparengana joateko. Eta hori egin nuen. Ahizpari bere haurrekin laguntzen nion eta hasi nintzen emakume afrikarren mugimenduak ezagutzen. Munduko Emakumeak elkartarekin hasi nintzen lanean. 2008an Munduko Medikuek erakundeak lan eskaintza bat atera zuen, aurkeztu nintzen, eta Iruñera etortzeko proposamena egin zidaten. Hemen nabil orain, 10 urteko semetxoarekin.

Zertan datza zure lana Munduko Medikuek elkartean?

Emakumeen mutilazio genitalaren prebentzio programa bateko arduraduna

naiz. Nafarroan bizi den komunitate afrikarra sentsibilizatu eta formatu nahi dugu. Askok pairatu dute edo gertutik ezagutzen dute, baina ez dute txartzat hartzen. Emakume askok ez dute onartzen bai fisikoki bai psikologikoki kalteak izan direnik. Izan duten heziketatik pentsatzen dute emakumearentzat ona dela mina onartzea, negarrik ez egitea, horretaz ez hitz egitea. Bitartekari izanda eta ablazioa pairatu dugun emakumeak izanda, gure lana bada mutilazioak zer eragiten digun erakustea. Guk hori bera pasa dugu, gauza berdinak entzun ditugu, eta esan nahi diegu dena gezurretako mito bat dela. Errua ez diegu gure gurasoei, gure zaharrei, bota nahi, baina aldaketa soziala eragin behar dugu. Mutilazioak min ematen badigu, tradizioaren zati hori alde batera utz dezakegu, eta beste guztiarekin jarraituko dugu, ohitura eder eta denontzako onuragarria izan dadila.

Zein zerbitzu eskaintzen dituzue?

Laguntza zerbitzua ematen diegu emakumeei medikuarengana joateko, adibidez. Gizonekin ere lan asko egiten dugu. Askotan ez dakite zer den eta ablazioa gizonen zirkunzizioarekin alderatzen

Fatima Djara Sani

1968, Ginea Bissau

14 urterekin Kubara joan zen ikastera. Herri-Lan ingeniartzan lizentziatu ondoren, Ginea Bissaun eta Bruselan bizi eta lan egin zuen. 2005ean, alargun gelditutakoan, Bilbora etorri zen eta handik Nafarroara. Egun, emakumeen mutilazio genitalaren aurkako aktibista da. Munduko Medikuek elkarteko bitartekari dihardu, giza integraziorako goi teknikaria, Nafarroako Berdintasunerako Kontseiluko kidea eta Flor de Africa emakumeen elkarteko sortzailea da. 4 urte zituela ablazioa egin zioten eta bere esperientzia *Indomable* liburuan bildu zuen 2015ean. 10 urteko Asier mutikoaren ama da.

dute, baina ez du batere zerikusirik. Emakumeari klitoria kentzen diote, haragia, eta ez azal pusketa bat. Taileurretan, baginaren erreproduktzio bidez erakusten diegu zer den mutilazioa eta izutu egiten dira.

Afrikarrekin lan egiten duten profesionalei formakuntza ematen diegu. Sarri hemengo medikuek, irakasleek eta gizarte laguntzaileek ez dakite nola heldu gaiari, ez dituztelako afrikarren ohiturak eta pentsamoldeak ezagutzen. Profesionalek besteen lekuan jarri behar dute eta gauzak nola esan pentsatu, aurrean duena iraindu gabe.

Zeintzuk izan dira aurrerapauso nabarmenak Nafarroan?

2013ko uztaillean prebentzio protokoloa onartu zen eta horri esker bideratzen dira formakuntza saio guztiak. Horrekin batera, mutilazioa pairatzeko arriskuan dauden nesken familiek agiri bat sinatu behar dute haien jatorrizko herrietara oporretara joan aurretik, ablazioa eginen ez dietela hitzemanetz. Itzulitakoan, medikuak azterketa egiten die neskei eta mutilaziorik izan bada gizarte zerbitzuei eta adingabeen fiskaltzari berri ematen die. Gurasoek 6 eta 12 urte arteko kartzela zigorrak jaso ditzakete. Oso argudio indartsua da, semea edo alaba kartzelan sartuz gero nork mantenduko du familia hemen eta Afrikara dirua bidali? Horrez gain, familiei erakusten diegu gaia nola argudiatu Afrikan, hango senitartekoen aurrean, baina errespetua galdu gabe.

Guk halako muturreko egoeretara, zigor penalera, ez dugu iritsi nahi, ablazioa egiten dutenak ez direlako gaizkileak, gure ustez. Ama guztiek onena nahi dute beren alabentzat, baina ez dugu ahaztu behar gizarte patriarkal eta oso tradizionalaz ari garela. Ezin ditugu pertsona horiek gure ikuspuntutik soilik epaitu. Oso ongi dago hori dena kode penalean agertzea, baina gure filosofia, gure estrategia, emaitza horiek saihes-teko alde aurretik lan egitea da.

Afrikarrek nola hartzen dute zuek esandakoa?

2008an hasi ginenetik hona, Nafarroan, aurrerapen nabarmena ikusten da. Hasieran oso zaila zen afrikar komunitatearengana iristea. Antolatzen genituen saioetara ez zirela etortzen ikusita, estrategia aldatzea erabaki genuen. Osa-

Gaizkileak

“Hemengo jendeari informazioa ematen diogu, bestela izugarrikeria baino ez da ikusten eta pentsatzen dute gu, beltzok, gaizkile basatiak garela. Ez da inor kriminalizatu behar. Milaka urte dituen ohitura odoltsua ezin da egun batetik bestera desagerrarazi”.

Tradizioa bai, ablazioa ez

“Ablazioak inimiziazko errituetik duena ederra da. Emakumeak elkarrekin basora joaten dira jai bat egitera eta han abestu eta dantzatu egiten dute. Adinekoek gazteei azaltzen diete zer den emakumea izatea, nola integratu taldean, nola gorde balore kulturalak... Horri eusten ahal zaio ebaketa mingarria bazter utzita. Tradizioak moldatu behar ditugu”.

sun sexual eta erreproduktiboa lantzen hasi ginen haien auzoetan eta elkarguneetan, gizarte zerbitzuen laguntzarekin. Ez zuten hitz egin nahi. Hasieran pentsatzen zuten erotuta nengoela mutilazioaz hitz egiten nuelako eta kalera bidaltzen ninduten. Orain, aldiz, horretaz mintzatu nahi duzula edo dokumental bat egin nahi duzula esaten baduzu emakume guztiek nahi dute parte hartu eta haien ahotsa jarri mutilazioa bukatzeko. Hemen, orain, gizon afrikarrek mutilazioaz hitz egiten dute. Askok eta askok badakite zer den eta zer ondorio dakartzan. Oraindik lan handia dago egiteko, baina aurrera goaz.

Emakume afrikarrek zer pentsatzen dute ablazioaren kalteez?

Kalteak asko eta ikaragarriak dira, bai osasunaren aldetik, baita psikologikoki ere. Ondorio fisikoak mutilazio motaren arabera izaten dira. Lehen motako ablazioa bada, hau da, klitoriaren preputzioa moztzen badute, emakume ugari ez du kaltegarritzat jotzen, ez duelako plazer sexuala ezagutzen. Beste arazo batzuk, fistulak edo erditze momentuan izan daitezkeenak, sarri ez dira ablazioaren ondorioztat jotzen. Batzuek arazo fisiko horiek superstizioekin lotzen dituzte. Uste dute gaizki daudela budu egin dietelako, adibidez. Gainera, gaiz-

*Djamila Maiga maliarra eta Fatima Djara Sani Ginea Bissaukoa, Munduko Medikuen erakundeko Nafarroako teknikariak.
"Guk halako muturreko egoeretara, zigor penalera, ez dugu iritsi nahi, ablazioa egiten dutenak ez direlako gaizkileak, gure ustez".*

ki ikusia dago sufrimendua erakustea. Emakume batek horrengatik sufritzen badu, triste badago, depresioan erortzen bada, jendeak erotzat hartzen du eta familiak baztertzen du.

Emakume askok osasun mentaleko arazo larriak dituzte.

Zein da ablazioaren helburua?

Gure gizarte eredu patriarkalean ablazioa emakumea menderatzeko modu bat da, bere sexualitatea kontrolatzeko modu bat. Nork dio, adibidez, hemengo emakume zuriak edo mutilatuta ez dauden beltzak ez direla garbiak? Nork dio klitoria neurritz kanpo haz daiteke-

la zakil bihurtu arte? Nork dio mutilatuta ez dagoen emakumeak ezin duela birjina iritsi ezkontzara? Birjintasuna eta mutilazioa ez doaz lotuta. Ni mutilatua naiz eta ez nintzen ezkontzara birjina iritsi, ez nuelako nahi izan. Eta kito. Zorionez, pentsatzeko modu hau azkar ari da zabaltzen baita Afrikan ere, eta oraingo gazteek ez diote garbitasunari lehen bezalako garrantzirik ematen.

Hemengo gizartea nola ikusten duzu?

Iruñea gustatzen zait, txikia delako. Harrera ona egiten dio kanpokoari, baina jendea hotza da. Ez dut lehorra esan nahi, baina zaila da lagunak egitea. He-

rri txikietan integrazioa errazagoa da, afrikarrak harremanetan gaudelako eta jendea ezagutzea ere errazagoa delako.

Nafarroa, oro har, oso kontserbadorea da. Guk ahaleginak egiten ditugu integratzeko eta elkarbizitza sustatzeko, baina ez da erraza. Orain adibidez, Flor de Africa gure elkartearentzat egoitza bila gabiltza, baina ezinezkoa da. Emakume beltzei izugarritzko prezioak eskatzen dizkigute lokalak alokatzeagatik. Horregatik emakume afrikarrok erakundeei eskatzen diegu laguntza. Espazio bat nahi dugu gure kultura eza-gutzero emateko, Afrika positiboan eta mundu guztiari irekian erakusteko.

Euskara izan daiteke integratzeko laguntza bat?

Noski. Gustatuko litzaidake euskara ikastea, eta nire semeak ere bai, baina erraztasunik ez dago. Guk ezin diegu etxeko lanekin lagundu eta ikastetxeetan, adibidez, ikastordu batzuk jarriko balituzte irakasle batzuekin errazagoa litzateke. Gure seme-alabak hemengoak dira eta integra daitezela nahi dugu. Horretarako modu onena da hemengo bi hizkuntzak ikastea.

Zuk zenbat hizkuntza dakizkizu?

Portuges, frantsesa, gaztelania eta Afrikako hizkuntza batzuk: aitaren aldetik mandinga, amarenetik pepel-a eta beste zenbait hizkuntzatan moldatzen naiz.

Indomable liburua kaleratu duzu. Zein da helburua?

Jendea kontatu nahi nion nola bizi garen emakume afrikarrak. Ablazioa oso esperientzia mingarria izan da niretzat. 4 urte nituen, baina gogoratzen dut ebaketa egin zidaten eguna, eta inguruko emakumeek gauza bera pairatzen dutenean dena gogorarazten dizute berriro. Ahizpa nagusia eta biok esnatu gintuzten eta esan ziguten guretzako egun handia izanen zela. Amonaren etxera eramán gintuzten eta han festa handi bat egin zuten. Ebaketa egin ziguten eta gero zauria sendatu. Oso mingarria izan zen eta hurrengo egunak ere bai. Txarrena pixa egitea zen, erre egiten baitzuen.

Liburua egitea proposatu zidatenean oso gogorra izan zen niretzat, baina onartu nuen. Gorka Moreno kazetariak izugarri lagundu zidan nire sentipenak, oinazea eta errebelia adierazten.

Zein asmo duzu etorkizunerako?

Etorkizunean Ginean ere lan egin nahi nuke. Dunia Musso (Emakumeen mundua) elkarteak dugu hemen eta Ginean aldi berean lanean. Otsailaren 6an Ablazioaren Aurkako Eguna da eta bost kilometroko lasterketa antolatuko dugu horretaz ozenki hitz egiteko, ezer ezkutu gabe. Enpresen eta jendearen laguntza behar dugu. Han gazte talde batekin ari gara lanean, formazioaren formakuntza ikastaroak egiten ari gara haiekin eta oso ongi doa. Lasterketaren helburua da gizarteak ikustea jende gaztea mutilazioaren aurka dagoela. ■

11itzulpen

EUSKARATIK INGELESERA ZUZEN INGELESETIK EUSKARARA ZUZEN

EUSKARA | CASTELLANO | FRANÇAIS | ENGLISH

Euskal Herrian gehien erabiltzen diren hizkuntzen arteko itzulpenak eta zuzenketak egiten ditu 11itzulpenek. Eskarmentu eta prestakuntza handiko gure itzultzaile eta zuzentzaile taldeak eta gure lan-metodologiak itzulpenen kalitatearik gorena bermatzen dute.

» Testu kalitatea bermatzen dugu

» Lana eskatutako epemugan eta formatuan entregatzen dugu

» Terminologia zehatza eta koherentea ziurtatzen dizugu

www.11itzulpen.eusinfo@11itzulpen.eus

Skype: 11itzulpen

☎ (34) 699 433 121

Kapital txinatarra gipuzkoar kooperatibismoarekin txertatuta

Gipuzkoako Hondakinen Kontsортzioak (GHK) Gipuzkoako erraustegia behin-behineko enpresa elkarte bati esleitu diola jakin berri dugu. Enpresa elkarte horretako lidergoa Urbaser enpresaren esku dago, Florentino Perezek bere zati osoa saldu ostean, honen kapital sozial osoa txinatarra da. Beraz, Urbaser txinatarra da eta erraustegiaren eraikuntzan parte hartuko du, batik bat, teknologiar dagokionez, Txinako Shangai inguruan enpresa horrek tratatzen baititu hondakinak.

Urbaserrek gipuzkoar enpresa batzuk erraustegiaren eraikuntzan eta ondorengo ustiapenean partaide izango ditu, eta eginkizun horretan deigarria egin zaigu LKS kooperatiba kide izatea. Izan ere, Mondragon Korporazioko (lehen MCC) kide da zerbitzu kualifikatuetarako enpresa hau, eta jakina denez, Mondragon Korporazioak balio eta printzipio kooperatibo zuhur eta sendoak ditu, LKSk auzitan ipiniko dituenak Zubietako erraustegian buru-belarri murgiltzen baldin bada.

Ez ahanzi, urteak direla Mondragon Korporazioa kezkatuta dagoela kooperatibismoaren balioak eta printzipioak ahultzen ari direlako eta sendotu nahi dituelako. Eginkizun horretan, besteak beste, Irizarrek (Irizar S. Coop) saiakerak egin zituen, nahiz eta ekonomia globalizatuan zaila den espiritu lehiakor eta produktiboa saihestea, are gehiago kooperatiba talde horren zuzendaritzak neoliberalen doktrina barneraturik badauka eta ahazten badira taldearen espirituak dioena: "Lanean gizatasuna. *Humanity at work*".

Kontuan izan behar dugu kooperatiben printzipioen artean azpimarragarriak direla kapitalak lanaren morroi izan behar duela, ez helburu, Urbaserrek gidatutako behin-behineko enpresa elkarteak gura duen bezala.

Baleren Bakaikoa Azurmendi

EHU-KO IRAKASLEA

Edozein kooperatibak bezala, LKSk ere eskubide oro dauka mozkinak erdiesteko, bere iraupena ziurtatu eta garatu ahal izateko. Alta, eskubide horrek ez du esan nahi helburuak gipuzkoarroi bizkar emanda lortu behar dituenik, kooperatiba batek inguruko gizartearekiko bere erantzukizuna izan behar baitu. Edo ahanzi egin al du printzipio hori?

Autogestioari dagokionez, erabakiak denon artean hartu behar dira, ez Gipuzkoako Foru Aldundiak eta ondorioz GHK-k egin duen bezala, herritarroir erraustegia egin ala ez kontsulta uka-

tzen. Edo gizartea eraldatzea: nola eraldatu gipuzkoarren eredu soziala, 35 urtetarako gure udalen aurrekontuak hipotekaturik geratzen badira.

Edozein kooperatibak bezala, LKSk ere eskubide oro dauka mozkinak erdiesteko, bere iraupena ziurtatu eta garatu ahal izateko. Alta, eskubide horrek ez du esan nahi helburuak gipuzkoarroi bizkar emanda lortu behar dituenik, kooperatiba batek inguruko gizartearekiko bere erantzukizuna izan behar baitu. Edo ahanzi egin al du printzipio hori?

Eta zer esan txinatarrei buruz? Ez dugu ahaztu behar, duela zenbait hamarkada gure ikastetxeetan diru bilketak egiten genituela txinatarrek kristautzeko, gaixoek doi-doi baitzuten bizirauteko adina eta geure diru laguntza behar zuten. Orain barre ederki egiten digute, arrazoiz gainera. Izan ere, munduko txiroenen artean sailkatuta egon ostean, izugarrizko potentzia bihurtu zaigu azken hamarkada hauetan. Mendebaleko kapitalak Txinarako bidea hartu zuten herrialde horretan lan-indar merkea erabiliz, ekoiztutako ondasunak gure artean merke saltzeko. Antzinako kolonietako lehengai merkeak bezala, Txinak eskulan merkea zeukan eta horregatik inbertsionarako erakargarri bihurtu izana. Kapital metaketa bizkorra egin ostean, Afrika eta Hegoamerikara zuzendu zituzten inbertsioak. Orain, Gipuzkoa du helmuga, bertan egingo baita Espainiako Estatuan une honetan burutzen ari den inbertsio publiko handiena; aldi berean, kapital txinatarrak Europan bere posizioak indartzeko aukera polita ere izango du.

Lehen Txinara dirua bidaltzen genuen eta orain geure udaletatik eramango dute dirua Maoren herrialde erraldoira. Kolonialismoaren eredu berritua! ■

Hilerokoa eta gorputzen presentziak

Pertsona bakoitzak modu ezberdinean bizi du bere lehen hilerokoa. Gertatu baino lehen, pasarte horren inguruko berriak nagusiki etxetik, eskolatik edo lagunengandik etortzen dira, baina, ezinbestean, kalea eta komunikabideak ere informazio iturri dira. Eremu gehienetan gorputzaren inguruko azalpen fisiologikoak ematen dituzte, baina, nire ustez, mezu nagusiaren laburpena "hileroko = haurdun geratzeko aukera" da. Mezu orokorrak "kontuz, jada ez zara haur bat" adierazten du eta, testuinguru horretan, hilerokoa beldur edo arazo bihurtu dezake. Gainera, enegarren aldiz txertatuko dute, haientzat emakumea den gorputzaren eraikuntza gizonaren presentzia.

Lehenengo aldian amari kontatu nion baina gero, ezkutuan nenbilen; ez nuen, zentzu horretan behintzat, handia izan nahi. Egoera asko luzatu zen, eta horrek gorputzaren kontzientzia falta adierazten du, asimilatu gabeko zerbait.

Aurrerantzean hilerokoa ohiko zerbait bihurtu zen, hor zegoen: mina ematen zuen, behar ez zuenean agertzen zen eta, beti, kulero edo praka zikinekin bukatzen nuen. Ez nuen nire parte zen zerbait sentitzen, eraikuntza kanpotik eratorria zen. 2005. urtean hi-

Nora Barroso

ARGIA-KO BLOGARIA

Orduan zartako batez ulertu nuen hilerokoaren garrantzia; eta ez ama izan nahi edo gizon bat behar nuelako ondoan, hilerokoa nire osasunaren eta barne orekaren parte zelako baizik

lerokoa ez izaten hasi nintzen, halaber, nire gorputzean bestelako aldaketak sortu ziren. Buruan mikroprolaktinoma bat diagnostikatu zidaten (gurruin pituitarioaren tumore onbera bat).

Orduan zartako batez ulertu nuen hilerokoaren garrantzia; eta ez ama izan nahi edo gizon bat behar nuelako ondoan, hilerokoa nire osasunaren eta barne orekaren parte zelako baizik.

Adiskidetzeko prozesua gogorra eta polita izan da; gorputzaren intuizioari entzuten lagundu dit eta nire burua hobeto ulertzen dut orain. Bide horren eragina ez da soilik hilerokora mugatu: erlazioetan dago presente (afektiboak, sexualak, laguntasunezkoak...), ekin-tzak gauzatzeko moduan ikusten dut, hitz egiteko maneran.

Gehienetan gure gorputzetatik at bizi garela uste dut; eta, modu pausatuan nork bere esentzia ukitzen utzi baino lehen kanpoko aktoreak sartzen dizkigutela, gure barrua nahasiz.

Nor bere gorputzean bizi dela sentitzea, haren erritmoa ikustea... Hasiko al gara jendarte bezala barne eraikuntzatan zuzendari baino bidelagun izaten? Halako batean baztertuko al ditugu gorputzekiko, pentsamenduekiko... inposizioak? Inoiz behar duen espazioa emango al diogu barnea aditzeari? ■

Memoriarik gabeko teknologia

Joxerra Aizpurua

INDUSTRIA INGENIARIA

Euskal Herrian azken urteotan garrantzi berezia eman diogu iragandako gerretan desagertutako pertsonen aztarnak bilatzeari. Helburu asko daude ekintza horren atzean, hala nola senideen ezinegona samurtzea, gertatutakoak argitzea eta, jakina, etorkizuneko belaunaldiari gertaeren transmisioa egitea. Gertakizunen ingurukoak memoria kolektiboan txertatu aurretik eta herri horren geroaren parte izan aurretik, egin beharreko hurrengo fasea osatzen du aurkitutako gorpuzkinen azterketak.

Hildako gure senideen bilaketarako sistematikaren antzekoa alor askotan gertatzen da, ia automatikoki. Euskararen eta euskal kulturaren transmisioa ezinezkoa litzateke gertakizun historikoen analisia eta disezioa egingo ez balitz; beste gauza bat da analisia egiteko era, askotan gaurko prismatik aztertzen hasten baikara, gertaerek testuinguru zehatza izan zutela ahaztuta, batzuetan interesatuki ahaztuta ere.

Ongi egindakoak indartzen eta berritzen laguntzen digu memoriak, eta gaizki egindakoak baztertzen. Itsasoari terrenoak ostu izan dizkiogu, eta batzuetan ongi joan zaigu, baina besteetan ez; mendietan zuhaitzak landatu izan ditugu, eta batzuetan ekosistemak indartu badiugu ere, besteetan suteak bultzatu ditugu; joan den mendearen bigarren erdian lantegi pila bat eraiki genituen gure hiri eta herrietan, eta hala eskulana sustatu genuen, baina gure herrie-

tako eta ibaietako kutsadura izugarri handitu genuen; errepideak, mendi pistak eta garraio-bideak ugaritu ditugunez, jendearen mugikortasuna erraztu dugu, baina berotegi efektuan eragin nabarmena duen karbono dioxidoaren emisioa neurrigabe hazi da. Ikusten denez, ia denak du bere alderdi ona eta ez hain ona. Horien analisiak etorkizun hobea eraikitzen lagundu behar digu.

Memoria etorkizunaren zati den neurrian, etorkizuna geureagoa dela sentitzeko balio digu, eta horrek aurrera eraman beharreko ekintzak baldintzatuko ditu. Memoriarik ezean etorkizuna ezezagunagoa da, eta kanpo faktoreek marrazten dute joko zelaia, adibidez, globalizazioak edo lehiakortasunak. Azken kasuan, iragana, eraitsi beharreko eraikuntza zaharra da, eta teknokraten hitzek pisu handia izaten dute.

Horixe da azken joera, nire ustez, munduan barrena indartzen ari dena, baita Euskal Herrian ere. Gurean adibidez, inoiz baino handiagoa da manufaktura-industriaren eta kulturaren arlotik bultzatu nahi den etena. Errazegi jotzen dugu lan faraonikoetara, etorkizun hutsalaren izenean. Agian, memoriak lagunduko digu Pasaiaiko kanpo portuaren edota Hondarribiko aireportuko pista luzatzearen inguruko ideiei beste irtenbide bat ematen. Agian, memoriak adieraziko die geure seme-alabei zer egin genuen gaizki AHTrekin eta Zubietako errauskailuarekin. ■

Ongi etorri gure zirkura

Miren Artetxe

BERTSOLARIA

Begoña Huartek eta Mikel Zuloagak aske geratu bezain laster aldarrikatu dute beraiei egotzi zaien protagonismoa errefuxiatuei dagokiela, berez. Ozta-ozta jakin dugu atxilotu zituztenean furgonetan zekartzaten zortzi errefuxiatuak ere aske daudela. Errefuxiatuak. Zenbat ote dira? Milioi bat? Hogei milioi? Ehun? Non daude? Alegia, non daude "orain"? Ez dute ize-nik, ez aurpegiarik, ez istoriorik. Kontzeptua bera ere definitu beharrekoa da. Nor da eta nor ez da errefuxiatua? Ongi-etorri, "nor"?

Eta otu zaizu honakoa idatz zenezakeela: "Zer pentsatuko dute errefuxiatuen gaiari buruz ongi-etorri handirik gabe aspaldi auzotar

bilakatutako Aminak, Idrissak eta Alejandrak?". Baina, onartu beharra duzu: zuk auzoan izen eta guzti ezagutzen dituzun guztiak dira zuriak eta hemen sortuak. Aipatu izenak ez dira egiazkoak kasualitatez ez bada, eta susmoa duzu izenen erabilera hori ez dela politikoki bizidzkoa baliabide literario gisa ere. Idatzi egin dituzu, alabaina.

Gaiari buruzko argialdi bila kalera atera eta "Bikote siriarra pisu bila" irakurri duzu bebarruko horman itsatsita. Eta zure burua harrapatu duzu galdezka ea benetan siriarrak ote diren, eta ez baldin badira, ea gezur hori zilegi ote den.

Ongi etorri gure zirkura. ■

NONDIK JO PRESOEN ALDEKO LANAREKIN?

Beste urte batez milaka lagun bildu dira Bilbon euskal presoak Euskal Herriratzeko eskatuz. 349 euskal herritar dauzkate Espainiako eta Frantziako espetxeetan gaitibu ETak borroka armatua amaitu zuenetik bost urtera; ehunka iheslari eta deportatuk ere etxera itzuli ezinik jarraitzen dute. Nola askatu korapiloa? Kartzela oso gertutik bizi duten hainbat lagunekin mintzatu gara. Gaia usteltzen ez uzteko gogoia badago.

Lander Arbelaiz

@larbelaiz

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

“Estatuari eskatzen diot dispertsioa amaitu eta legalitatea bete dezala”. ETaren biktima Rosa Roderoren hitzak polbora bezala zabaldu dira. Ebrotik behera eta Aturritik gora zabaldutako eskema sinpleak hausten ditu. Bigarren urtez jarraian, biktimen izenean euskal presoek giza eskubideak ez urratzeko eskatu du. Biktima gehiagok berak bezala pentsatzen duela dio, nahiz eta bera izan publikoki adierazten duena.

“Manifestazioaren arrakastak aurrera jarraitzea behartzen gaitu”, dio Sareko eledun Joseba Azkarragak. “Jende asko dago Saren, ideologia politiko konkretuen gainetik, giza eskubideak, bakea eta gatazkaren konponbidea defendatzen”, dio. Dispersioaren aurkako aldarria zabaltzen doala uste du.

Giza eskubideen, konponbidearen eta bakearen alde, euskal presoak Euskal Herrira pankarta eramateko lotu dituzte: abokatuak, GALen eta ETaren biktima bana, preso gaixoen senideak, preso ohiak eta kulturgielak. Manifestazioa ba-

bestu dute EH Bildu osatzen duten alderdiek, eta ELA, LAB, CCOO eta Steilas sindikatuak. Ez babestea erabaki arren, EAJ, Podemos eta PSEk publikoki adierazi dute euskal presoak Euskal Herriratzeko defendatzen dutela. Ahal duguko idazkari nagusi Nagua Alba Bilbon izan da bere izenean, eta Podemoseko politika idazkari Iñigo Errejonek publikoki dei egin du manifestaziora joateko, atxikimendu esanguratsu batzuk aipatzearen.

Senide eta lagunak jarrera irmoa

“Duela 28 urtetik sakabanatuta dauden euskal preso politikoek familiarrekin eta lagunak gara. Ez dugu guk erabaki horrela izatea; soilik horrela gara. Gure ahaideak atxilotu eta espetxeratu dituztenean, haiek ez abandonatzea erabaki dugu. Erakundeetan, eragile politiko, sozial eta sindikaletan konpromisoa eta ardura bilatzen dugu”, dio Etixerat elkarteko Naike Diazek.

Santoñan El Duesoko espetxean preso duten aita bisitatzen duen aldiro Dia-

zek 334 kilometro egin behar ditu. Etxerati buruz galdetuta, batzar nazionaletan 500 lagun inguru batu ohi direla kontatu digu, eta egun, elkarte batuta ikusten duela, eztabaidak izan arren. Elkarteko kide gehienak adinean gora doazela ere nabari dute, horrek dakarren guztiarekin.

Alderdi eta sindikatuarekin biltzean, aldaketa ikusi dutela dio Diazek. “Orain arte ezker abertzaleko *txiringito* bat bezala ikusten zuten, eta hori aldatzen ari da. Bere bide propioa egiten duen eragile gara”.

Azken errondan, alderdi eta sindikatu guztiarekin bildu dira PP, UPN, PSN eta UGT Nafarroa salbu. “Hau amaitzeko gogoia badagoela ikusi dugu. Gero zer egingo duten, ez dakigu, baina hori adierazi digute eragileak. Ea hala den”.

Etixerat Bruselan izan da europarlamentariei gaixo diren presoek egoera azalduz. 22 preso larri daudela eta Frantziak eta Espainiak euren legea hausten dutela salatu dute.

Preso ohien itxialdia Usurbilen

Sareren manifestazioa hilabeteke beroketaren ostean heldu da. Abenduaren 10ean hasita, *Kalera Kalera* dinamikan itxialdia egin dute ehunka preso ohik txandaka Usurbilen.

“Giro polita izan dugu, nolabait esateko patioko giroa berreskuratu dugula esango nuke”, dio Oihana Garmendia santurtziarrak. 2015eko abenduan askatu zuten 6 urte kartzelan egin ostean. “Grina pizten du, hainbeste preso ohi, 40-30 urteren ostean, barruan geratu diren lagunak ateratzeko lanean jarraitzen dugula ikusteak”.

Pertsona batzuek gau batez egin dute lo Usurbilgo plazan jarritako karpako literetan, beste batzuek bost gauez, batzuek bi astez eta bada ia hilabete osoa bertan eman duenik ere. Jasan duten hotzak eta asko gaixotu izanak ez du makurrazazi beren animoa.

Antton Lopez elorriarrak 26 urte egin ditu espetxean, eta 2013an atera zen Estrasburgoko Giza Eskubideen Auzite-

giak *Parot Doktrina* bertan behera utzi zuenean. Bera ere *Kalera Kalera* dinamikan buru belarri ibili da. Bi helburu jarri zituztela dio Lopezek: lehena, txinparta sortzea ezker abertzaleko oinarrietan eragiteko eta mobilizazioen dinamika abiatzeko. Presoen egoera sozializatzeko herriz herri antolatu diren hitzaldi, kontzentrazio, giza-kate eta beste ekimenak ikusita, lortu dutela uste du. Ernai eta Aitzinako kideak testuinguru horretan kateatu ziren Madrilgo Espetxe Zuzendaritzaren egoitzan, eta Parisen Justizia Jauregian, hurrenez hurren. “Nire ondorioa da, mobilizatzeko esparruak eskainiz gero jendeak erantzun egiten duela”.

Bigarren helburua presoen gaia gizartearekin konektatzea da. Alde honetatik ere pozik dira, Usurbildik pasa den eragile kopurua eta egin dituzten harremanak ikusita. Hala ere, gaia sozializatzen ikusten du Lopezek aurrera begirako lan nagusia. Hala ere, *Kalera Kalera* ez da eragile bat, eta Sortuk hartuko du

bere gain ildo hau, *Zohardia* txostenak jasotzen duenez.

EPPK aukera berriak irekitzeko prest?

Aurrez aipatutakoaz gain, *Kalera Kalera* dinamikarekin, preso ohiek babes politikoa adierazi nahi izan diete eztabaida prozesua ireki duten presoek. “Kartzelak husteko helburuarekin”, espetxez espetxe eztabaidatuko duten zirriborroa aurkeztu du EPPK-ko zuzendaritzak, preso bakoitzari bide juridiko berriak erabiltzeko aukera irekiz.

“Norberak erabakiko du ildo juridikoak eskaintzen dituen aukera horiei heldu ala ez —erredentzioak, kartzela destituak, graduen aldaketa, baimenak, Euskal Herrira hurbiltzea, baldintzapeko askatasuna, eta abar—, eta, horretan, ildo kolektiboki onartu denez, taldearen babesa eta laguntza izango du une oro. Hori izan behar da funtzionamendu berriaren izpiritua”, dio dokumentuak.

“Batu, herriratu, kaleratu”, ideiak nabarmendu dituzte. “Ildo horretan egin-

dako urrats oro ontzat emango luke EPPK-k, betiere kidegoaren adostasun eta elkartasunez, eremu herritarren laguntasunez". 2015eko ekainean ARGIAri emandako elkarrizketan jakinarazitako marra gorriei eutsiko die Kolektiboak: damua eta salaketa.

Eztabaidak hilabete batzuk hartuko ditu. Ez balitz onartuko txostena, egin-dako ekarpenekin beste bat idatziko dute, eta onartuko balitz, presoek eskaerak berehala hastea aurreikus daiteke, Espainiako Auzitegi Gorenean ti-pologia berriko auzibideak irekiz eta esparru juridikoan kontraesanak sor-tzea bilatuz.

“Irrikaz helduko diogu eztabaidari”

“*Inpasse* politiko batetik gatoz eta asko dugu egiteko eta esateko. Hiru urte hauetan ez dugu gaitasun kolektibo-rik izan egoera politikora egokitze-ko”. Egoeraren analisiak, autokritikak, pro- posamen berriak eta eztabaida proze- suak militante politikoentzat ezinbeste- ko elikagaiak direla dio Iurdan Martitegi durangarrak.

Kartzelatik erantzun die ARGIAren galderei, argi utziz ez dela inoren ize- nean ari, soilik bere burua ordezkatzen duela. Martitegi 2009ko apirilaren 19an atxilotu zuten, Ipar Katalunian ETAko buru militarra izatea eta hainbat aten- tatu egitea egotzen dizkiote. Jon Anza- rekin hitzordua zeukaten atxilotetaren egunean. Anza egun horretan desage- rrarazi zuten. Moulins-Yzeuren daukate preso, jaioterritik 770 kilometrotara. “Eztabaidaren berpiztearekin animoak ere piztu zaizkigu nolabait, hainbeste deserturen erdian”, dio.

– Zer espero duzu estatuengandik?

– Egun, bi estatuengandik ez dut ezer onik espero, ez bada eztabaida oztopa- tzeko trabak ugaltzea. Estatuei ez zaie Kolektibo bizi, saretu eta proposatzaile bat interesatzen eta adibide bezala har ditzakegu orain hiru urteko gure kaleko bitartekariak eta abokatuen atxilotetak eta espetxeratzeak. Proposamenik ez dutenez, horretan temati segituko dute.

– Nola ikusten duzu gaia hurrengo ur- teetan, epe laburrean?

– Nahiko nuke gatazka armatuaren on- dorioak ezker abertzalearen ardura iza- tetik Euskal Herriaren ardura izatera pasatzea. Egungo errealtateak eskatzen duen mailako alderdi politiko batzuk ikusi nahi nituzke, ofentsiban, interes

alderdikoietatik harago, jendartearen gehiengoaren eskaria den gatazkaren ondorioetan lokatzetan, Herri ikuspegiz estatuen blokeoarekin konfrontazioan. Nahiko nuke gatazkaren ondorioen in- guruko adostasunak, aliantzak eta ba- tasuna izatea, prozesu independentista baten hastapenerako tresna. Estatue- kin kateak apurtu eta Herri adostasune- tik, aldebakarreko prozesuaren irteera gune bilakatzea.

» IURDAN MARTITEGI:

“Presoen aferan damua irtenbide bezala planteatzen dutenak kontziente dira irtenbidetik gutxi daukala, ibilbide eta helburu politikoekiko damuak norbere buruaren ukoa dakarrelako”

Amnistia helburu?

Urtarrilaren 14ko ilunabarrean, Sarek deitutako manifestazio jendetsua amai- tu ostean, Bilboko Alde Zaharrean beste manifestazio bat atera da laugarren ur- tez, Amnistiaren Aldeko eta Errepre- sioaren Aurkako Mugimenduak deituta. Ehunka lagun batu dira *Amnistia Osoa* lelopean. Amaieran irakurritako ida- tzian, iraganean Euskal Herrian amnis- tiaren alde egindako borroka goraiatu dute, baloreen jarritz errepresaliatuen izaera politikoa nabarmentzen zela hor.

“Azken urteetan, ordea, urtarrileko manifestazioak eduki politikoa galtzen joan dira presoak soilik ikuspegi huma- nitariotik defendatzera helduz, eta ihes- lari eta deportatuak albo batean utziz”. Mugimendua presoek egoera indibidua- lak hobetzearen alde dagoela adierazi dute, “beti ere, ez bada arreata azken hel- burutik okertzeko edo konponbide inte- gral bateko bidetik ateratzeko baliatzen: azken helburua amnistia da”.

Beren ustez, errepresaliatu politikoen gaia “soilik giza eskubideen alorrean ge- ratzen bada, modu aseptiko eta testuin- guru politiko batetik kanpo, etorkizun hurbil batean herri honen gehiengoak *hurbiltzea* edo preso gaixoen askatasu- na defendatuko du, baina aldi berean defendatuko dute presoek egin zituzten *delituengatik* ordaintzea, nahiz eta izan kartzela politika *flexible eta humanoago* baten barnean”.

EPPK-k eztabaida txostena publiko egin berrian (eta txosten honek izenik aipatu gabe batzuei “presoen egoera ba- liatzea” leporatu ostean), ETako kide ohi Jon Iurrebasok iritzi artikulua argi- taratu zuen hainbat hedabidetan, oro- korrean, presoek bakarkako erabakiek ezberdintasunak sortuko dituela sala- tuz eta ezker abertzalearen ildo ofiziala kritikatzuz.

Kalera Kaleran ibilitako Antton Lope- zek uste du sakonean proiektu politiko ezberdina defendatzen dutela. “Presoen auzia bakarrik balitz, hiru sesiotan kon- ponduko genuke. Kontua beste gauza bat da, ordea, politikoa”.

“Tristuraz bizi dugun gaia da ATA- rena, bai”, dio Iurdan Martitegi espe- txe-rik. “Sakoneko ezberdintasunak es- trategia politikoaren aldaketan ematen direla uste dudak neurrian, gustatu- ko litzaidake feminismoak bere baita- ko adar ezberdinak kudeatzeko duen gaitasun berarekin, gure etxeko iritzi ezberdinak zatikatzaile eta kenkari beharrean, indargune eta biderkatzaile izatera pasatzea”.

Gatazka politikoaren altzoan genero biolentzia

“Hemen gaude egun batez Euskal He- rriaren independentzia eta gizarte jus- tuago bat helburu, borrokan hasi ginen emakumeak”.

Horrela hasten da *Hemen gaude* mani- festua, kartzelatik pasatako bost belau- nalditako 60 emakume presente zirela abenduko azken egunetan publikoki ira- kurria *Kalera kalera* dinamikaren bai- tan. “Diskurtso komun feminista osatu eta aurrera begira perspektiba bat pau- satzea zeregin bat da, orain arte inork eutsi ez diona”, dio gaiarekin buru bela- rri ibili den Olatz Dañobeitiak. Lekeitiar hau sei urtez eduki zuten espetxean.

“Gatazka politiko baten testuinguruan militante politiko gisa erabaki batzuk hartu eta ondorio errepresibo batzuk

pairatu ditugu. Hautu horretan egon garen emakumeok, estatuen eta gure mugimenduen partetik bizi izan ditugunak kontatzea izan da helburua”.

Manifestuan ideia asko ukitzen dituzte: gizonak eta gogortasuna ardatz hartutako militantzia eredua, emakumeak poliziaren eskuetan, zaintza behar eta falta, babes femeninoa, amatasuna, komunikabideen tratua, eta premia eta min pertsonalak, besteak beste. Egun espetxean dauden 52 preso politiko emakumeen askatasuna aldarrikatuz amaitu dute idatzia.

Dañobeitiak dio harritu duela ekime-nak izan duen harrera onak: “Hala ere, guk urrats bat eman dugu, guretzat garrantzitsua, baina norabide horretan oinez jarraitzea eragile askoren ardura da, euskal gizarte osoarena”.

Aurrera begirako gakoak?

Aurrera begira garrantzia izan dezake-ten gakoei buruz galdetuta, Alberto Matxain iruindarrak argi du. Honek sei urte eta bi hilabete egin zituen espetxean. “Kolektiboaren eztabaida gai zentrala izango da”. Antton Lopezen ustez, gakoa da Kolektiboak adierazi duela “erresistentzia fasetik eraikuntza fasera” igaroko direla.

Sareko Joseba Azkarragak uste du 2017a urte erabakiorra izango dela euskal presoaren eskubideen alorrean. Batetik, urte honetan ETA desarmatu egingo dela ikusten duelako (“estatuen kolaborazioarekin edo gabe”), eta bestetik, Kolektiboaren eztabaida txostena onartzen bada, Estatuen mezua desarmatuko dutela uste duelako. “Urte erabakiorra da. Aurten ez badugu lortzen desblokeatzea presoaren gaia, arriskua dugu berriz ere geratu eta usteltzeko. Bake prozesu usteldu bat, berriz ere biolentzia abiatzeko arriskua duen prozesua da”.

Giza eskubideen esparruan, alderdi politikoak akordio minimoetara hel daitezela sustatzeko txosten bat idatzi dute sentsibiltate ugaritako juristen iritziak jasoz. Akordioa bilatu eta hau erakunde erakunde defendatzea bilatuko du Sarek.

Iurdan Martitegik ondorengoa dio egoera nola ikusten duen galdetuta: “Faltan somatzen dut Ipar EHko egoera politiko sozialaren hedapena Hego EHan. Eragileen eta jendartearen gehiengoak gatazkaren konponbidearen inguruan

Goiko argazkian, Kalera Kalera dinamikako hiru kide: Alberto Matxain, Antton Lopez eta Oihana Garmendia.

Ezkerrean, irakurketa feminista abiatu duten emakumeetako bat, Olatz Dañobeitia. Behean ezkerrean, Sareko kide Joseba Azkarraga. Behean eskuinean, Naike Diaz Etxerateko kidea.

egiten duen irakurketa egokiaren adostasuna eta bakoitzak dagokion eremuan erakusten duen konpromisoa”. EPPK eta Euskal Iheslari Politikoen Kolektiboaren ildoetan “kanpo eta barruko urratsak diskurtso politikoz jantzi eta herri guztietan infanteria lan iraunkorrez zabalduko lukeen antolakunde berri bat

beharrezko ikusten dut, espazio publikoak berpiztuz eta aktibatuz”.

“Herritarren jarrera desobedienteen hutsunea ere nabari dut. Inori itxaron gabe pauso bat aurrera eman eta injustizia oro salatzeke prest dagoen militantzia bizia”. 90. hamarkada bukaeran presoekiko solidarioen tresnak, Ernai

eta Aitzinako kideen “ekintza-zuzen txalogarriak” edota Grezian atxilotutako bi euskal herritarren elkartasun ekintza aipatu ditu adibide gisa. “Badira borroka tresnak mahai gainean, bada non eragin eta zer salatu, eta bada giharra hori praktikara eramateko. Zeren zain gaude?”, galdetzen du.

Oihana Garmendiak *Kalera Kalera* dinamikan eragileekin izandako harremanaren berri eman digu. “Badira urgentziazko gai batzuk: preso gaixoen, sakabanaketa, adinduen egoera... horiek berehala konpondu behar direla ados daude bildu garen eragile guztiak. Plan-teatu izan dugu Espainiako Estatuak indarrean duen salbuespen legedi hori indarririk gabe utzi behar dugula. 7/2003 legeak ezinezko egiten du legedi arrunt-ean aurrera pausoak ematea, beraz, legediak presoei onartzen dizkien eskubideak aplikatzea. Mendekuzko politika da, gerra garaikoa. Hori amaitu behar da”.

Eusko Jaurilaritzarentzat eta Nafarroako Gobernuarentzat espetxe eskumenak aldarrikatzea ere defendatzen dute eragileek.

Antton Lopezen ustez, ezker abertzalearentzat gakoa da ongi kokatzea zein momentu politiko den hau. “Guk prozesu independentista burutu behar dugu. Eta subjektu determinatzaile hori nola egiten da? Herria eginez. Prozesu demokratiko batean gaude. Horrek esan nahi du kontatu behar dugula gure ideologiarekin bat ez datorren jendearekin, herriarekin bat egin behar dugu estatuarekin konfrontazioa egiteko. Alde horretan parteek ez dute balio, osotasuna behar da. Ideia hori barneratzea oso garrantzitsua da”. Horrez gain, ezker abertzaleak kontraesanen esparruan bizitzen ikasi beharko duela uste du. “Ezker abertzale zurrin bat egiten badugu, akatsa izango da”.

Oihana Garmendiak ere herri prozesua sortzea ikusten du gako. “Heldu da momentua herritarrok hartzeko horren ardura eta lekukoa. Ez alderdi politikoetan, ez gobernuen arteko negoziazioetan... ez, guk dugu giltza”. Norabide horretan, bi aldeko negoziazio eskemak ez duela balio argi du.

“Euskal gatazka zapalkuntza baten harira sortutako gatazka da, baina beste zapalkuntzekin gurutzatzen da, tartean, emakumeok patriarkatuarekin dugun gatazkarekin. Euskal gatazkaren errelato feminista egin behar dugu lehenik, gero-

» NAIKE DIAZ: “Eusko Jaurlaritzak oraindik ez du onartzen dispertsioaren ondorioz istripuz hildako 16 pertsonek biktima izaera”

ra konponbidearen proposamen feminista egiteko. Ez daukagu egina ez bata ez bestea”, dio Olatz Dañobeitiak. Aurrera begira, lan handia dutela egiteko dio. Emakume talde hau ez da eragile bat, ekimen puntuala izan da *Kalera Kalera* barruan. Hala ere, beste formaren batekin, baina lanean jarraituko dutela diote.

Etixerat elkarteak Naike Diazek ikusten du Foro Sozialak hartu duen lanak garrantzia izango duela epe laburrean. Martxorako deitu dituzte ekitaldi bana Donostian eta Hendaian. “Desarmearen eta preso eta iheslarien inguruan zer gauza egin daitezkeen aztertuko dute”. EPPK-k hartzen dituen erabakiak-erabaki, Espainiako auzitegietatik hartutako neurrien aurrean Eusko Jaurlaritzak zein jarrera hartuko duen gako iruditzen zaio Diaz.

Horrez gain, urtarrilaren 9an Estraburgoko Giza Eskubideen Auzitegira heldu da dispertsioaren lehen kasua. Aurkeztuko dituzten ehunka kasutan lehena da Amaia Izko abokatuak jakinarazi duenez.

Zikloa ixteko nahia

“Kartzelak sinbolizatzen duen monstruosidade horri denari irmo aurre egin izanaren harrotasun apala eta duina daramagu herri gisa gurekin”, dio Martitegik espetxetik. “Ondare immaterial hori, ezabaezina da, barruan darama bizi-bizi edozein herri borrokalarik, eta Euskal Herriak nola ez, auto-errekonoizimendu hori merezi du, eta merezi du horren gainean jardutea, analizatzea eta gure herri hau zoriontzea”.

Urteko azken egunean, Zaragozako Dabroca espetxean dauzkaten Aitor Olaizola eta Kemen Lertxundi bisitatzen joan diren bi autok topo egin duten espetxeko aparkaleku hotzean. Bi ondarrutar eta bi donostiarrek elkarrekin egin dute bisitarren aurreko ordubetea, eta ateratzean, ia beste horrenbeste behar izan dute elkar agurtzeko. Hormigoizko eraikin erraldoia parean dutela, lagunak berriz ere hor utziko dituztela jakitun, Angela Davisek hilabete batzuk lehenago aldarrikatutako kartzelen abolizioaz hizketan amaitu dute. “Horrenbeste belaunaldi daramatzagu kartzelaren inguruan bueltaka, harritzen nau nola ez dugun oraindik instituzio hau abolitzeko ideia geure egin oraindik”, dio batek. Espetxeen aurkako *Tattoo Circus* topaketetan horixe aldarrikatuko dute Donostiako Firestone lantegi berreskuratuan, martxoaren 31ko asteburuan. ■

» Erreportaje hau ingelesera itzuli dugu.
Zabaldut argia.eus/english kanaletik.

Judit Roura, Trans*forma la Salut plataformako kidea: “GENERO NORTASUNA ESKUBIDE ZIBIL BILAKATZEA DA ERRONKA”

Saioa Baleztena

@SaioB

ARGAZKIAK: JORDI BORRÁS

Urriaren 24an Kataluniako Osasun Sailak Trans*forma la Salut plataformarekin batera aurkeztu zuen pertsona transexualentzako osasun arreta jarraibide berria. Transexualen oinarritzko eskubideen aldeko bederatzi elkarte biltzen dituen plataformak helburu bakarra du: orain arte osasun sistemak ezarritako bazterkeria amaitzea. Lorpenaren eta erronka berrien inguruan mintzatzeko elkartu gara plataformako eta Generem elkarteko kide Judit Rourarekin.

Laster hiru hilabete beteko dira jarraibide berria aurkeztu zenutenetik. Emaitzarekin pozik?

Zalantzarik gabe albiste ona da, aspaldiko borroka baten emaitzak iristen hasi direlako. Hala ere, azpimarratu nahi dugu, jarraibide berria dagoeneko martxan den arren, oraindik ere hamaika ñabardura daudela zehazteke. Izan ere, urriaren 24an aurkeztu genuena, jarraibide bera baino, asmoen adierazpena da.

Egunerokoan zer dakar?

Aurkeztu genuen dokumentuak Transit zerbitzua jarri du martxan Kataluniako Osasun sisteman. Horrek orain arte falta zen zerbitzu esplizitua ahalbidetzen du pertsona *trans*-entzat; batez ere, *trans* izatea aurrerantzean ez da patologia izango eta aniztasuntzat hartuko da. Berrikuntzen artean, transexualok osasun sistemaren oinarritzko sarean egotea ahalbidetuko du, adibidez.

Zuen eskakizun bati erantzunez jarri da indarrean eredu hau.

Egia esateko prozesua uste baino azkarragoa izan da, eta urte eta erdi baizik ez dugu behar izan lehen lorpen honetara iristeko. *Trans**forma la Salut plataforma osatzen duten elkarteetako batek, Generemek, bota zuen ideia lehenengoz. Duela hilabete gutxi arte transexuala izatea patologiatzat jotzen zuen osasun sistemak, eta horri buelta emateko borroka abiatu genuen. Generem elkarteak zirriborro bat idatzi zuen, baina aurki ikusi zuen bere kabuz ez zuela indar nahikorik eta helburu berdina zuten gainontzeko elkarteen sarea osatzea izan zen irtenbidea. Guztion artean zirriborro hura osatu eta ekainean aurkeztu genuen Parlamentuan. Sare hori osatu izana gakoa izan da. Gainera, arazoarekin batera irtenbidea ere jarri genien mahai gainean.

Orain arte Kataluniako osasun sistemak Nortasun Generoaren Unitatearen bitartez (UIG) artatu izan ditu pertsona transexualak. Oker ez banago horren kontrako salaketa ere jarri zenuten jarraibide berria aurkeztean.

Bai, guztira 70 testigantza bildu genituen, sistema horren erabateko diskriminazioa agertzeko asmoz. Esaterako, emakume *trans* batek lesbiana zela esaten bazuen ez zuen hormona tratamendurako eskubiderik, transexuala

izan ordez trabestizat jotzen zutelako. Edo, adibidez, 50 urtetik gorakoek ez zuten zirujararako eskubiderik. Umiliagarria zen.

Eredu berriak ordezkatu eta, ondorioz, desagertu egingo da UIGa?

Guk desagertzea eskatzen dugu. Eta batez ere ez dugu birziklapenik onartuko, hala izango balitz osasun sistemak jarraituko luke *trans*-ok patologizatzen. Baina, zoritxarrez, oraingoz ez da desagertu.

Uste duzu gizartea desinformatuta dagoela transexualari dagokienez?

Erabat. Tira, desinformatuta ez, gizartea deformatuta dago, goitik behera. Estigma sozialak sekulako karga du eta emakume *trans*-ok zama hori daramagu gainean. Prostituzioa, drogadikzioa eta bestelakoak egozten zaizkigu beti. Hitz gutxitan, gizartearen zaborra gara. Sekulako diskriminazioa dago. Eta gizon transexualak, aldiz, isilarazten dira. Baina gu gizartearen parte garenez, gizartearen errekonozimendua behar dugu.

Eredu berriak badakar prozedurarik formazioari dagokionez?

Hiru heziketa ardatz proposatu ditugu. Lehen orokorra da eta gizarteari zuzenduta dago, transexualak pertsonak garelako argitzeko. Bigarrena osasun sistemari zuzenduta dago, transexualak medikuarengana joaten garenean jakin behar duten informazioa eta zer egin behar duten eta zer ez barneratzen duena. Eta hirugarrena osasun sistemako profesionalei zuzendutakoa da; alegia, pertsona transexualekin zuzenean lan egiten dutenentzat formazioa da. Ezjakintasun itzela dago eta sekulakoak jasan ditugu.

Adibiderik?

Zein erantzun eman behar zaio prostataren azterketa behar duen emakume transexual bati? Eta gizon trans batek seme-alabak izateko intseminatu nahi badu? Ezinbestekoa da transexualek azpigenetza duten pertsonak dituzten eskubide berberak izatea. Ez du axola nondik zatozen baizik eta zer zaren. Orain arte, osasun sistemak ez du hori bermatu, tokian tokiko profesionalen nahiaren menpe jokatzen zuten, politika zehatzik ez zegoelako. Ikuspegi kon-tua da.

Azken erabakia pertsonarena izatea da erronka?

Zalantzarik gabe. Gaixotasun bat ez denez medikuak ez du hitzik. Noski, gomendioak eman ditzake, prozedimendu orok eduki ditzakeen onurak eta arriskuak jakinarazteko, baina onartezina da erabakia euren esku egotea. Medikuen lana pertsona transexualen behar-ak asetzeta da. Ez dago irtenbide orokorrik.

Osasun sisteman eman duzue lehen urratsa. Aurrerantzean hezkuntzarako edo justiziarako jarraibiderik sortzea aurreikusi duzue?

Bai, baina poliki-poliki. Garrantzitsua osasunarena da, zalantzarik gabe, hil edo biziko arazoa baita. Bidegabea eta onartezina da transexualak gaixotzat hartzea eta horri buelta eman behar zitzaion. Genero nortasuna jaiotzatik esleitutako ezaugarria izateari utzi eta eskubide zibil bilakatzea da gure erronka. Borroka hori ez da *trans*-entzat onuragarria bakarrik, baizik eta gizarte osoarentzat. Gu aske garen egunean zuek askeago izango zaretelako. Gero etorriko dira besteak...

Solas egin dezagun ebakuntzez. Duela gutxi arte adin-muga zegoen. Eredu berriak berrikuntzarik dakar?

Bai, ez da adin mugarik egongo, adinarena erabat artifiziala baita. Esate baterako, munduan 10 urterekin hilekoa jaistea ekiditeko hormona blokeatzaileak hartzen dituzten neskatoak daude barra-barra. Beraz, ez du zentzurik pertsona transexualei adin-muga jartzeak. Noski, badakigu hormonon prozedurak izan ditzakeela ondorio positiboak zein negatiboak. Baina osasunerako ez da kaltegarria. Besterik gabe, gorputzak berez egingo lituzkeen aldaketak ez lirateke egingo, eta kito.

Pertsona transgenderen arazo nagusietako bat izaten da, bertzeak bertze, ebakuntzak egiteko dagoen zerranda luzea. Azken urteotan aldaketarik egon da?

Ebakuntza kopuruak gora egin duen arren, itxarote zerranda oraindik ere sekulakoa da. Lehenago hamabost urtekoa zen, orain murriztu egin da. Guk eskatzen duguna ez da abantailarik izatea, gainontzeko itxarote zerrenden maila berean egotea baizik.

“Proposatu dugun heziketa ardatzetako bat osasun sistemako profesionalei zuzenduta dago; ezjakintasun itzela dago eta sekulakoak jasan ditugu”

“Katalunian onartutako jarraibideen arabera, ‘trans’ izatea aurrerantzean ez da patologia izango eta aniztasuntzat hartuko da”

Zein duzue aurrerantzean erronka nagusia?

Aniztasun hau gizartearen ikuspegi guztietan integratzea. Gizarteak aurrerapausoak eman ditu, baina hainbat ikuspuntutan atzerakoiegia da oraindik ere. Pertsona *trans*-ok bazterkeria jasaten jarraitzen dugu, eta batzuek hori justifikatzen dute *trans* izatea bizipen gogorregia dela esanez. Ez zaie arrazoirik falta, baina badira beste hamaika bizipen gogor: haur bat izatea, banaketa bat... Eta ez gara psikiatria bidez konpontzen saiatzen. Askatasunaren barruan dau-den erabakiak dira, eta logika berean, genero nortasunak erabaki askea izan beharko luke. ■

blogetan!
BLOG IZARREN BILA

Eman izena!

Antolatzailea:

AZKUE
FUNDATZA

Laguntzailea:

ARGIA

SARIAK

Bernat Vidal artistaren garaikurra
200€ diru txekia
ARGIA-n kolaboratzeko aukera

KATEGORIAK

Kultura / Gizarte eta politika / Aisialdia / Zientzia eta teknologia

Proposatu zeurea edo gehien atsegin duzun bloga
izena emateko epea: urtarrilak 16 - otsailak 13

blogetan.eus

AHTk ez luke energiari aurreztuko 2086 arte (lastarren jota)

Ez 2023an amaituta, ez inoiz. *Euskal Y* trenbide proiektua ez da sozialki errentagarria izango, ezta ingurumenari dagokionez ere. EHUKo Hegoa institutuaren lan batek hori baieztatzen du ebidentzia enpirikoak argitaratu ditu.

Urko Apaolaza Avila
@urkoapaolaza

Arantxa Tapia Eusko Jaurlaritzako Azpiegituretako sailburuak abiadura handiko trenaren obren amaiera data 2023ra atzeratu izanak hautsak harrotu ditu. Hasieran, 2015 zen, gero, 2019, orain 2023... Atzerapenez eta oztopoz jositako proiektua izan da hasieratik *Euskal Y* delakoa. Diseinatu zenetik hogeitaz igaro dira, eta eraikuntza lanak hasi zirenetik hamar, eta beste hainbeste ere igaroko dira seguruenera, inoiz amaitzekotan –erantsi beharko litzaioke aldi baterako enpresa-elkarteek langileen baldintzak prekarizatuz aurrezten duten denbora eta dirua–.

Data borobil horiek aitzakia hartuta, EHUKo hainbat irakaslek txosten mar-dula argitaratu dute Hegoa institutuaren azkeneko *Lan-koaderno*-n. Tartean dira AHTz adituak diren Roberto Bermejo, David Hoyos, Iñaki Barcena, Iñaki Antigüedad, Josu Larrinaga eta Gorka Bueno, besteak beste. Txostenaren bidez “oraindik egiteko dagoen eztabaidarako” iritziak sortu nahi dituzte eta “aktibazio asmoz” osatu dute ikerketa.

Egileen ustez, ikusirik igarotako denbora, *Euskal Y*-a “abiadura apalean

mugitzen ari dela dirudi” eta horren arrazoia, aurrekontua eskasiaz gain –azkenean 10.000 milioi euroko kostua duen obra izango dela diote– bere erabilera sozialaz dauden zalantzak dira: “Azterketa honek agerian uzten du azpiegitura justifikatzeko erabili ziren argudioek ez diotela jada proiektuari eusten”. Horretarako, nazioarteko ebidentzia enpirikoak erabili dituzte.

Zazpi aldiz kutsadura gehiago

Energia efizientziaren eta obretan sortutako kutsaduraren ikuspuntutik, tren lasterrak ez luke bidean galduetako berreskuraturako oso epe luzean. AHTren ibilbidearen zati handiena tuneletatik (%60) eta biaduktoetatik (%10) igarotzen da, eta ondorioz eraikuntzari loturiko emisioak oso handiak izango dira. Konparazio baterako, Taiwango Taipei-Kaohsiung linea egiteko baino zazpi aldiz gehiago kutsatuko dugu hemen kilometro bakoitzeko.

Hala, aurreikuspen baikorrenak kontuan izanik ere, AHTren energia karga ez litzateke 2086 arte berreskuraturako

eta CO₂ isuriak 100 urte arte ere ez, hain justu trenaren balizko bizitza erabilgarria amaituko denean.

Baina kalkulu hori oso kontserbadorra da, erregai fosiletan oinarritutako gaur egungo energia ereduarekin segituko bagenu eginga. Etorkizunean errepide garraioaren elektrifikazioa eta deskarbonizazioa gertatuko dela ia segurua da, hala aurreikusten dute Europar Batasunak eta Eusko Jaurlaritzak berak: berriztagarrien ondorioz 2050ean %56 elektrifikaturako litzateke errepide garraioa. Ikuspegi errealistago horrek *Euskal Y*-aren ingurumen balantzearen kurba makurraraziko luke, ondoko grafikoa ikus daitekeen moduan. Beraz, tren lasterrak ez luke inoiz konpentsaturako obretan kutsaturikoa eta gastaturikoa energia.

26 euroko intercity billeteak?

Errentagarritasun ekonomikoa ere aztergai izan dute txostenean. Horretarako ortzimuga edo agertoki ezberdinak erabili dituzte, bidaiari kopurua eta billetearen prezioa kontuan hartuta.

EHUko ikerleek "aktibazioa bultzatzeko asmoz" plazaratu dute AHTri buruzko lana. Irudian, 2014an proiektuaren aurka egin zen herriz herriko bizikleta martxa Durangon.

ARGAZKI PRESS / MARISOL RAMIREZ

la azaldu du errenten banaketari nola eragingo liokeen tren lasterrak: "Espainian ez dago azterketarik, baina Frantzia, SNCFk egindako inkesta batek dio errenta altuena duten bidaiarien %10ek bidaien ia %30 egiten dutela eta errenten heren handiena dutenek bidaien erdia". Irakasleak dio *Euskal Y*-k trenbide sare arruntetik botako dituela errenta baxuko bidaiariak: "Tren lineak ixten ari dira AHTra bideratzeko".

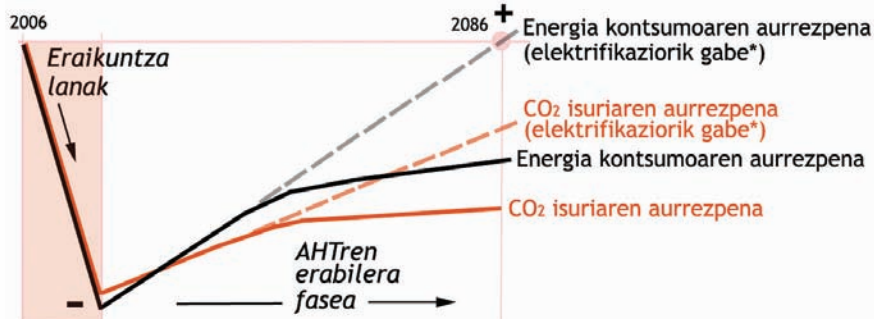
Ez da baieztapen soilak. Kris De Decker Bartzelonan bizi den kazetari holandarrrak *Low Technology Magazine* aldizkarian kontatua du zein zailtasun dituen bidaiari batek Europar barrena trenbide sare zaharrean ibiltzeko, eta bestetik, zein garestia den tren lasterrean mugitzea (ikus 2.398 zenbakiko NET HURBIL). Euskal Herrian, oraintsu ikusi ditugu Tafallako herritarrek protestan, Adif Espainiako Estatuko trenbide azpiegituren kudeatzaileak -AHT egiteko ardura duen erakundea- hango geltokiko leihatila itxi nahi duelako.

Josu Larrinagak, txostenaren amaierako artikuluan dio mende hasiera arte hedaturik zegoen pentsaera kultural baten amaieran gaudela: "prometeismoaren ilusentia" deitu diote. Orain arte pentsatu izan da gizakia natura menderatzeko gai zela, baina azken urteetan ikusten ari gara "merkatu libre" deituriko eraikuntza sozial horren muga naturalak zein diren. Prometeok Zeusi ostutako suarekin erre garela, alegia.

Larrinagaren ustez, prometeismoak *Euskal Y* proiektua bereganatu zuen guztiz. Baina orain, krisi ekonomiko globalaren ondorioz, desgarritasunaren "meta-kontakizun" horrek ahultasun eta sinesgarritasun falta handiak dauzka. Aldaketa kulturalak koiuntura ekonomikoak baino mantsoago datoz ordea, eta "inertzia prometeikoak" badirau. Zer egin AHTren obrak hain *aurreratuta* daudenean? Irtenbide bat eman behar ko zae? Larrinagak garbi du: "Arazoak sortzen ez jarraitzea eta hondamendiak atsedenean uztea izan daiteke estrategia onena, etorkizun hurbil edo urrunean konponbideren bat aurkitzeko". ■

'EUSKAL Y'-AREN INGURUMEN BALANTZEA

(SOILIK BIDAIAIENTZAT)

*Errepideko garraioaren elektifikaziorik gabe (EBk ez du halako agertokirik aurreikusten)

**Iturria: Hegoa lan-koadernoak 71 zk.

Agertoki denetan urtean 40 eta 52 milioi euro arteko galerak aurreikusten dituzte balizko *intercity* berrian. Soilik urtean 2,5 milioi bidaiari -agertoki optimistena- ibiliko balira egongo litzateke aukerarik ekonomikoki galdutakoa berreskuratzeko, baina billeteak 26 euro

balioko balitu. Guztiz irrealak, azterketa egin duten David Hoyos eta Germá Bel-en iritziz.

Desberdintasun sozialean, ordea, larriki sakonduko luke trenak. Hoyosek Euskadi Irratiko *Ekosfera* saioan hitz egin du txostenaren inguruan eta hone-

Isabel Perez Gazako kazetaria:

“Palestinako botere-guneak emakumeen esku baleude, egoerak hobera egingo luke nabarmen”

Ejean jaioa, Tuteratik gertu dagoen Aragoiko herrian. Kazetaritza ikasketak Madrilén amaitzean Ekialde Hurbilera zuzendu zituen pausoak. Libano, Siria, Jordania... Egipton arabiera eta Iranen persiera ikasi ondoren, 2013an erabaki zuen Gazako Zerrendan bizitzea. Ordutik, sare sozialen bitartez eta Hispan Tv, *El Mundo* edo *ElDiario.es* hedabideetan egiten duen lanari esker, munduko aire zabaleko kartzelarik handienaren ahotza eta aurpegia da askorentzat. Gazan bizi den Espainiako Estatuko pertsona bakarra da.

Axier Lopez

@axierL

ARGAZKIAK: ISABEL PEREZK UTZIAK

Zergatik Gaza?

Hemen duzu erruduna (alboan duen Mussa'ab Bashir mutil-laguna seinalatuz). Berak ohartarazi zidan ez zela erreza izango. Ni aurretik Egipton bizi izan nintzen eta pentsatu nuen antzekoa izango zela, baina, bistan denez, askoz zailagoa izan da. Israelgo aire armada-
ren etengabeko jazarpen psikologikoaren eta blokeoaren ondorio gogorrez gain, Gazako gizartea krisian dago egunero bere burua giltzaperatuago ikusten duelako, eta jendeak bere baitan are gehiago itxi eta erlijiora jotzen du.

Zure bikotekidea gazatarra bada ere, ez-kutuan heldu zineten Gazara.

Nire atsekaberako, leku itxiak gustuko ez ditudalako, tunel baten bitartez sartu ginen Gazara. Nik uste nuen bidaia hura askoz korapilatsuagoa izango zela, baina azkenean bi minutuko paseo lasaia izan zen. Oso normalizatuta zegoen. Normalizatuegia. Egun tunel gehienak suntsituta daude. Gainera, handik gutxira Egiptoko presidente Mohamed Morsi boteretik kendu zuten eta are txarragoak izan ziren Israelgo blokeoaren ondorioak.

Zer oroitzapen duzu zure lehen hilabetei buruz?

Aurreneko erreportaje eta elkarrizketak bereziki gogorrak izan ziren jendearen bizimodu prekarioaz jabetu nintzelako, inoiz heltzen ez den nazioarteko komunitatearen laguntzaren eskizian beti. Eta, maleruski, oraindik mingarriagoa egin zitzaidan beste gauza batez ohartu nintzen: Palestinako bestaldeko politikari palestinarrek ere, Zisjordaniakoek, Gaza albo batera uzten dutela. Horri gehitu behar dizkiozu blokeoaren eguneroko ondorioak: ohiko elektrizitate mozketak, ur edangarriaren eskasia... Adibide bat jartzearen, egin kontu zer den negu gorrian ur zikinek itotako auzoen berri ematera joan, zikinkeriaz lepo itzuli etxera eta ezin dutxa bat hartzea ur berorik ez dagoelako. Halere, ez nuen uste jendeak halako pazientzia izango zuenik horren umiliagarriak diren baldintzak jasateko.

Ba al da normaltasunik edo egunerokotasunik Gazan?

“Gazakoak honezkero ohituta zaudete”, diote batzuek. Gorroto dut aditz hori.

Inor ez da inoiz ohituko duintasunik gabeko bizimodura. Gazatarrek erresilientzia moduko bat garatu dute, baina hori ere higatzen ari da.

Adituek diote 2020an Gazan ezin izango dela gizakirik bizi. Hori egia da. Minbizi kasu ugari daude, emakume pilo bat bularreko minbiziak jota dago medikazio egokia jaso barik, giltzurrunetako hutsegitea ohikoa da umeengan... Gaixotasunetako asko oso lotuta daude azpiegituren eta ur zikinen sarearen gabeziekin. Ur zikinen zati handi bat tratatu gabe isurtzen da itsasora edo laborantza-lurretara. Akuiferoak ura kutsatuta dagoenez, bakterien kaltegarriak harrapatzea erraza da. Nik neuk bi hilabete eman ditut antibiotikoekin salmonella tifoideak jota. Odol analisiak egitera joan nintzenean, erizainak barre egin zuen eta zera esan zidan: “Nik ere badut hori, ikasi berarekin bizitzen, ez da ezer gertatzen”. Egun ezinezkoa da Gazako Zerrendan aurkitzea fisikoki guztiz osasuntsua den inor.

“Kamera geldian” egindako genozidioaz hitz egin izan duzu.

Makiavelikoa da. Nire ustez dena aztertuta daukate. 2005ean Israelgo armada Gaza ingurura bildu zen eta orduan pentsatu eta ezarri zuten blokeoa. Arnon Soffer, blokeoa diseinatu zuen geografoak –egun Haifako unibertsitateko irakasleak– zera esan zuen: “Animalia horiek are animaliago bihurtuko ditugu”.

Gerra ere bizi behar izan duzu.

2014ko uztaila zen. Nik ez nuen sekula gerraz informatu. Lagunak eta auzokideak ebakuatuak, bonbardatuko dutena zure etxea edo albokoa izango den beldurrez... horrela lan egitea oso gaitza da. Ezinbestekoa da burua hotz edukitzea.

Ez dira asko zurea bezalako kazetaritza lana egiten duten emakumeak.

Badirudi gaur egun ere hedabideek ez dutela konfiantza handirik emakume kazetariengan. Nahiago dute emakumearen irudia aurkeztu eremu bortitza batean dagoen figura babesgabe edo zaurgarri bezala. Ikusle gehiago lortu edo ale gehiago saltzeko trepeta baino ez da.

Birzeiteko (Zisjordania) Unibertsitateko Emakumearen Institutuak egindako ikerketaren arabera, Palestinan sexu erasoen ugaltzea estuki lotuta dago Israelek biolentzia handitzearekin eta okupazio politikekin.

Hala da, 2014ko gerraren ostean emakumeen aurkako biolentzia kasuek gora egin zuten, eta gaur egun izugarri handia da horien kopurua. Badira emakumea isilarazten duten familiak edo beren alabak oso gazte ezkonarazten dituztenak. Gazako Zerrenda isolatuta dago, blokeatuta. Zisjordanian ez bezala, Gazara ez da atzerriko pertsonen sartu-irtenik ematen, ezta diasporatik bueltan datozen palestinarrak ere. Gainera, Gaza da munduan langabezia tasarik handiena duen herrialdea, Munduko Bankuaren arabera. Beraz, frustrazio hori nola bideratzen dute gizon askok? Bere emaztea edo seme-alaben aurkako biolentziaren bitartez. Gazako emakumeek bereak eta bi egiten dituzte oso baliabide urriekin beren familia aurrera ateratzeko. Gizonezkoak, aldiz, kafetegian eserita topatuko dituzu shishari zurrupaka. Botere guneak

emakumeen esku baleude, egoerak hobera egingo luke nabarmen. Adibidez, Palestina gaur egun politikoki zatituta dago eta Gazako emakumeak dira astero Kontseilu Legegilearen aurrean mobilizatzen direnak Palestinako indar politikoaren batasunaren alde.

Feminismoa mundu islamiarrean. Ezezagun hori.

Patriarkatu islamiarraren narratibari aurre egiteko Koranaren bestelako irakurketa berriak erabiltzen dituzte feminista islamiarrek. Baina jakina, patriarkatuak ere bere kartak baliatzen ditu. Esaterako, seme bakarra eta bi alaba dituen familietan, oso ohikoa da esfortzu ekonomikoak semearen formakuntzara bideratzea, alabena alboratuz. Liburu baten interpretazioetan oinarritutako patriarkatua borrokatzeko, ezagutza da giltza.

Herriaren opioa futbola bada, zer da erlijioa?

Erljioa pertsona askorentzat opioa izan daiteke, baina erlijioaren irakurketa okerrengatik da. Nire bizitzan ez

dut erlijiorik jarraitzen, baina erlijioa dutenek ikasi eta ondo aztertu behar-ko lukete, beste inoren interpretazioen menpe egon gabe. Hartara, Gazan eta mundu islamiarrean orohar, emakumeen ahalduntze handiagoa gertatu-ko litzateke. Beloa ezinbestean jantzi beharrekoa dela uste duten neska gazteak ezagutu ditut. Zergatiak galdetuta, beren erantzuna da aitak, patriarkak edo familiaren mokhtarrak esandakoa mimetikoki errepikatzea. Neska horiek irakurri, hezi eta ideiak partekatze-ko aukera izango balute, egoera oso bes-telakoa izango litzateke. Azken batean, heziketa falta kontrolerako tresna da.

Non hasten da politika eta non amaitu erlijioa?

Anaia Musulmanentzat gauza bera dira. Hamasek bere egin zituen Anaia Musulmanen sinesmenak eta nagusikeria handiz erabiltzen ditu. Egia bakarra berea dela uste dute, berarena egiazko Is-lama. Ez dago eztabaidatzeko aukerarik. Nagusikeriaz jokatzan dute beren ildo-a jarraitzen ez duten musulmanekin eta emakumeekin.

Hamas boterera heldu zen horretarako prest egon gabe. Beren elkarrik-etak eta prentsaurrekoak ikusiz gero jabetuko zara errealtateaz ematen du-ten bertsioa oso ahula eta erdipurdikoa dela. Hamasen sortzaileetatik bakar-ra dago bizirik, Mahmud az-Zahar, honez-keri oso heldua da. Eta Ismail Haniyeh bezalako gazteen interesa 'poltronari' eustea da, Gazako Zerrendaren egoera hobetzea baino. Politikeria da, mundu-ko gainerako txokoetan gertatzen den modukoa.

Fakzio politiko palestinarrek konponbi-dearen ala arazoaren parte dira?

Fakzioak ez dira arazoa, horiek osatzen dituzten pertsonak dira problema. Zon-aldea kontrolatu eta indarra irabazi nahi duten estatuen txotxongilo bila-katu dira fakzioak. Israelek ere jarre-ra aktiboa du indar palestinarren arte-ko ezinikusia sustatzeko. Adibidez, 2014ko gerra abiatu zuten Fatah eta Hamasen artean adostasuna lortu eta bi hilabetera.

Alegia, kasta ez dela Madrilen deskubritu duten zerbait.

Ez, dinosaurio asko dago Palestinan ere bai. Eserlekuetan garbiketa sako-

na egin behar da. Palestinar asko dago politikoki frustratuta, bere burua ordezkaturik ikusten ez duena indar politikoetan. Ezkerrekoak dira, baina ez dakite nondik jo. Herrialde ia guztietan gertatzen den gisan, hemen ere ordezkari-tza gabezia dago.

Emadazu zure iritzia Palestinako gatazka konpontzeko balizko hiru bideri buruz. Aurrena, borroka armatua.

Gazara sartu nintzenean uste nuen borroka armatuak Israelgo erasoak ez ugaltzeko baliagarria zela, disuasio-neurri gisa. Baina egun ez dut uste horretarako ere eraginkorra denik, Israelgo gaitasun militarra ikaragarria delako. Borroka armatua gaur egun bake negoziazioak bezain alferrikakoa da. Bake negoziazioak Israelentzat baino ez dira errentagarriak kolonien luzamendua lortzeko, zigorgabetasuna egonkortzeko eta nazioarteko komunitatearen aurrean bere burua zonaldeko indar demokratiko bakartzat aurkezteko.

Bigarrenik, nazioarteko bide diplomatikoa.

Oso engainagarria da. Egun inork ez du horretan sinisten, ezta Fatahko jendeak ere. Bi estatuen konponbiderik ez da honezkero. Ezinezkoa da. Halaber, ez da bideragarria Zisjordaniako palestinarrek Jordaniarekin batera estatu bat sortzea

edo Gazako palestinarrek Egiptoko Estatura batzea. Ez da logikoa.

Hirugarrenik, estatu bakar baten sorrera egungo Palestinak eta Israelek osatzen duten lurraldean.

Agian hori izan liteke konponbidea. Ez dakit nola hel gintezkeen hara, baina oso argi daukat nondik hasi beharko litzatekeen: Okupazioa, Gazaren aurka-ko blokeoa eta arrazakeria ezabatzea. Apartheid sistema errotik erauzi behar da eta gorrotoari aurre egin herritarrek elkarbitzean heziz. Agian, egunen baten indartuko da okupazioaren aurkako Israelgo gizarte mugimendua –palestina-rrei itzultzeko eskubidea ere aitortzen diena– eta estatu demokratiko eta laiko batean bizi ahal izango dugu denok. ■

Datu Pertsonalen Babesa - LOPD

Legedira egokitzeko prozesua
(euskaraz, pertsonalizatua)

SIGACUS

© 943 453 588 · www.sigacus.com

*Euskarazko kazetaritza
eta komunikazioaren sariak*

URTARRILAK 27
USURBILGO ATXEGA JAUREGIAN

Sari banaketa jarraitzeko aukera izango da
arratsaldeko 16:00etatik aurrera:

argia.eus

#ArgiaSariak2017

ATXEGA JAUREGIA JATETXEA

WWW.ATXEGAJAUREGIA.COM

JAUZI EGITEKO AUKERA ARABAN

Arabarren %20 elebidunak dira baina hiru laurdenarentzat gaztelania da lehen hizkuntza; ikerketa batek berretsi du aukera dagoela errotuta dauden hizkuntz ohiturak aldatzeko eta euskararen erabileran urrats handiak egiteko.

Estitxu Ugarte / Alea aldizkaria

@estitxuugarte

Euskararen erabileran jauzi egiteko aukera dago. *Arabarren euskararen ezagutza, erabilera eta iritziak*, 2015 ikerketa soziologikoaren ondorio nagusia da herrialdean euskararen erabilera ez dela handitu ezagutza bezainbeste, nahiz eta testuingurua askoz hobea izan. “Arabarren %20 elebidunak baldin bagara ere, hiru laurdenarentzat lehen hizkuntza gaztelania da, oso errotuak ditugu gure hizkuntz ohiturak, eta gure hizkuntz komunitatea gaztelaniazkoa da. Hutsunea hor dago”. Aztiker enpresako soziologo den eta aipatu ikerketan parte hartu duen Asier Etxeniketik aditzera eman du herrialdea uste duguna baino euskaldunagoa dela, eta dituzten aukerak baliatu behar dituztela arabarrek saltoa emateko.

Arabako Foru Aldundiko Euskara Zerbitzuak eta Gasteizko Udaleko Euskara Zerbitzuak Arabako errealtate soziolingüistiko eta erakunde publikoen hizkuntza politikei buruzko iritziak aztertze eskatu zioten Aztiker soziologia ikerguneari. Arabako 1.175 herritar inkestatu zituzte; horietatik, 389 gasteiztar. Arabarren euskararen ezagutza aztertu dute, hainbat esparru funtzionaletan euskara erabiltzeko zein aukera dauden eta zein erabilera egiten den, eta orokorrean, euskararen inguruan zein jarrera duten.

Ondorio positiboak eta negatiboak islatzen dituzte ikerketa lanaren zenbakiek. Alde positiboan jasotzen da euskararen ezagutzak gora egin duela modu nabarmenean herrialde osoan. Etxenikeren esanetan, “egungo umeen gurasoek euskara badakite, eta hori aldaketa handia da, urte batzuk atzera eginda, Araban eman den aldaketa bat”.

Erreferenteak, helduaroan

Ikerketak jasotzen du elebidun asko euskaltegiei esker direla gaur elebidunak, eta pisu handia dutela helduaroan euskaldundu diren pertsonak. Euskararen erabilera sustatzeko orduan horiek “erreferente” bilakatu behar direla uste du Etxeniketik. “Hor indarra egin behar da, Araban asko nabaritzen da euskaltegiei egin den lana, eta inportantea da, esate baterako, lan mundua euskalduntzeko”.

Halaber, umeentzat eta gazteentzat helduen mundua erreferentzia bat den heinean, bultzatu behar da adineko arabarren euskalduntzea. “Etorkizuna Araban euskalduna izango dela esaten dugunean, sarritan ahaztu egiten zaizkigu gaur-gaurkoz erdaldunak diren heldu horiek, ezinezkotzat jotzen ditugu, eta konfiantza jartzen dugu etorkizunean, umeak euskaldunduko dire-

lako; joera hori da, baina egia da baita ere helduen munduan eragin behar dugula”.

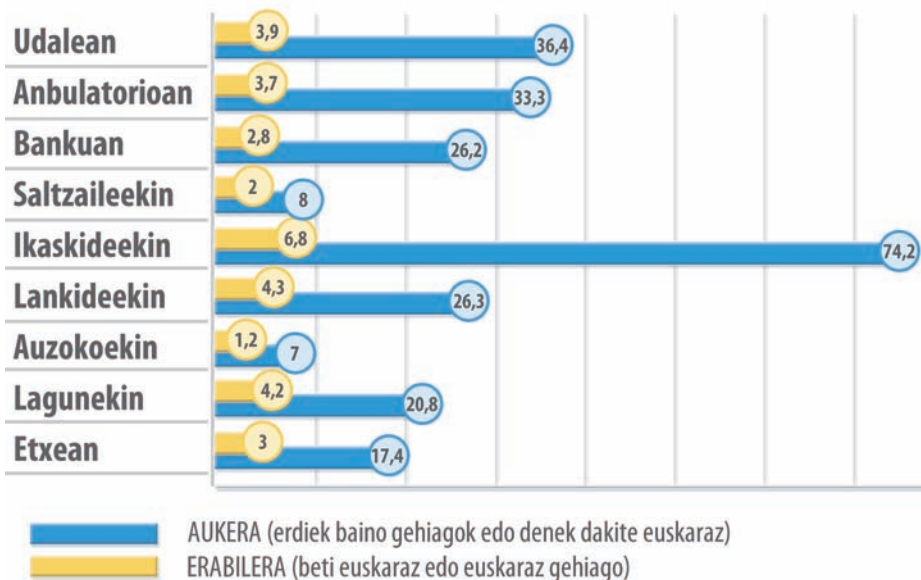
Ohiturak apurtu

Izan ere, euskararen erabileran oso hankamotz dabilta arabarrak; elebidun diren hamar lagunetik bi baino ez dira ondo moldatzen bi hizkuntzetan, eta %74,2 gaztelaniaz hobeto moldatzen da euskaraz baino. Hizkuntz ohiturek eta aurreiritziek arabarren kontra jotzen dute. Etxenikeren esanetan, “erraztasun gehiago dugu erdaraz, eta horrenbestez, erdarara jotzen dugu gehiago, ohitura batzuk apurtu behar dira eta azkenean euskara erabiltzeko gaitasuna handituko da”.

Halaber, gaztelania nagusi den ingurune batean bizitzeak elebidunen joakera baldintzatzen du, zenbait eremutan euskara erabiltzeko aukerak egon arren ez dituztelako baliatzen. “Gure ingurua uste duguna baino euskaldunagoa da, baina horretaz jabetu behar gara euskaldunak, kontzientzia hartu behar dugu eta euskaraz bizitzeko ditugun aukerak baliatu behar ditugu”, azpimarratu du Etxeniketik.

Ikerketaren arabera, elebidunek euskara lehen hizkuntza izateko inoiz baino egokiagoa den testuingurua bizi dute;

Euskara erabiltzeko AUKERA / ERABILERA

Iturria: Aztiker Ikergunea. Infografiaren egilea: Aritz Martinez De Luna.

lankideen artean, esate baterako, oro har erdal giroa nagusitzen da, baina inork edo ia inork euskaraz ez dakiten lan taldeak gutxiago dira euskaraz dakiten lan taldeak baino.

Desirak

Beste alde batetik, ikerketak arabarren etorkizuneko desirak jaso ditu, eta horretan ere aldaketa nabarmentzen da, izan ere gehiengoak nahiago du etorkizuneko gizarte elebidun bat. "Orokorrean -azaldu du Etxenikek- euskararen aldeko jarrera zabaldua dago; kontuan hartuta elebidunak %20 gara, pisu handia dugu". Dena dela, jarrera positiboa leuntzen da, euskara esparru pertsonalera eramaten denean edo ingelesaren erreferentzia tartean sartzen denean. Orduan, erdaldunen eta elebidunen artean jarrera desberdinak antzematen dira, erdaldun gehienentzat

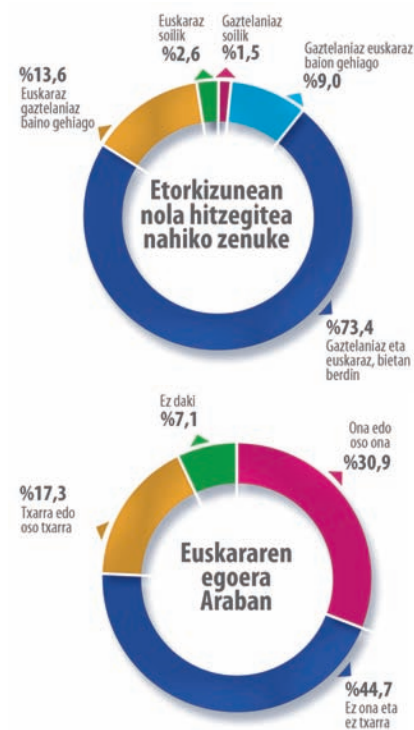
» **ASIER ETXENIKE, SOZIOLOGOA:**
"Normalizazio egoera bat dago eta nahiz eta objektiboki horrela ez izan, euskalduna ez da diskriminatuta sentitzen"

» "Gure ingurua uste duguna baino euskaldunagoa da, baina horretaz jabetu behar gara euskaldunak, euskaraz bizitzeko ditugun aukerak baliatu behar ditugu"

ingelese euskara ikastea baino baliagarriagoa baita.

Azkeneko atalean, Aztikerrek egindako ikerketak elebidunak eta erdaldunak diskriminatuta sentitzen ote diren jaso du txostenean, eta ondorio nagusia da gehienak ez direla inoiz diskriminatuta sentitu. Asier Etxenike soziologoaren aburuz datu esanguratsua da, bereziki euskaldunen ikuspuntutik. "Normalizazio egoera bat dago eta nahiz eta objektiboki horrela ez izan, euskaldun jendea ez da diskriminatuta sentitzen, ez du ikusarazten diskriminazio egoera batzuk badaudela, eta maila horretan euskararen pertzepzioa positiboagoa da, ez da antzematen gatazkarik edo diskriminaziorik". ■

» Artikulu hau Arabako "Alea"k argitaratu du eta CC-by-sa lizentziari esker ekarri dugu.

BABESLEA: HONDARRIBIKO UDALA

Hondarribia
euskaraz bizi

ARGIA.eus

Historiako emaitzarik onenen urtean, Jaurlaritzak laguntza jaitsi dio hiru urtetarako

2007
27.813 €

Interneten euskara sustatzeko egiten dugun lanagatik 17.444 euro ematea erabaki du Eusko Jaurlaritzak. Lau urtean erdira jaitsi du herri ekimenetik sortutako eta funtzio publikoa betetzen duen proiektu honi eusteko egiten duen ekarpena Interneten. Gainera, hiru urtetarako izoztu du kopurua. Diru-laguntzen deialdiko aurtengo berrikuntza hori baita, Jaurlaritzak hiru urtetarako finkatu dituela zifrak. Aldiz, 2016an inoizko daturik onenak izan ditugu Interneten. Bai Argia.eus webgunean, baita sare sozialetan ere.

ARGIA

Eusko Jaurlaritzak ARGIA.eus proiektuari ematen dion diru-laguntza, azken urteetako baxuena izango da, lau urtean erdira jaitziz, grafiko nagusian ikus daitekeenez.

Are mingarriagoa da Eusko Jaurlaritzaren ebazpena, Euskal Herriko beste hedabide batzuei euskararen alorrean eman dizkien diru-laguntzekin konparatzen badugu. Euskarazko diru laguntzetatik ARGIA.eus-i 17.444 euro eta Vocentori 176.600 euro emango baitizkio.

Ondoko orrian ikus daitezke Eusko Jaurlaritzak Interneten euskararen partidatiki ematen dituen diru laguntzetako batzuk.

Webguneak euskara hutsean egiten ditugun hedabideok baino diru gehiago jasotzen dute euskarazko diru-laguntzetatik egunean albiste batzuk euskaraz egin arren, nagusiki gaztelaniaz diren bik, besteak beste. Kuantitatiboki bakarrik ez dago albisteetan aldea, kualitatiboki ere, nagusiki gaztelaraz diren hedabideek euskaraz ematen dituzten albisteak oso urrun daude gai "garrantzitsuenak" izatetik. Hau al da Txantxan-gorriaren euskara politika?

Konparazio bat egitera, *El Diario Vasco* eta *El Correo* 86.000 eta 87.000 euro eman dizkiete hurrenez hurren. *El Diario Vasco* egunean hiru albiste sareratu ditu abenduan euskaraz batz beste, "Zabalik" azpi atalean; *El Correo* lau-bost "Zurekin" azpi-atalean.

Zein irizpiderekin justifikatzen da diru publikoa banatzerakoan egiten den politika hau? Nola ulertu behar da arpa-jotzea dela ez sentitzeko?

Honi gehitu behar zaio, instituzio publikoetatik hedabideetan jartzen den publizitatea. 2013. urtean, Iñigo Urkullu buru duen Gobernuak 5.649.112 euro gastatu zituen publizitatean eta diru horren %98 gaztelaniazko hedabideetan jarri zuen, eta %2 euskarazkoetan, Herriaren elkarteak eskatuta Eusko Jaurlaritzak emandako azken datuen arabera. Publizitatea ere bada hizkuntz politika, eta oso eraginkorra gainera.

Komunitateari esker sareko apostuarekin jarraituko dugu

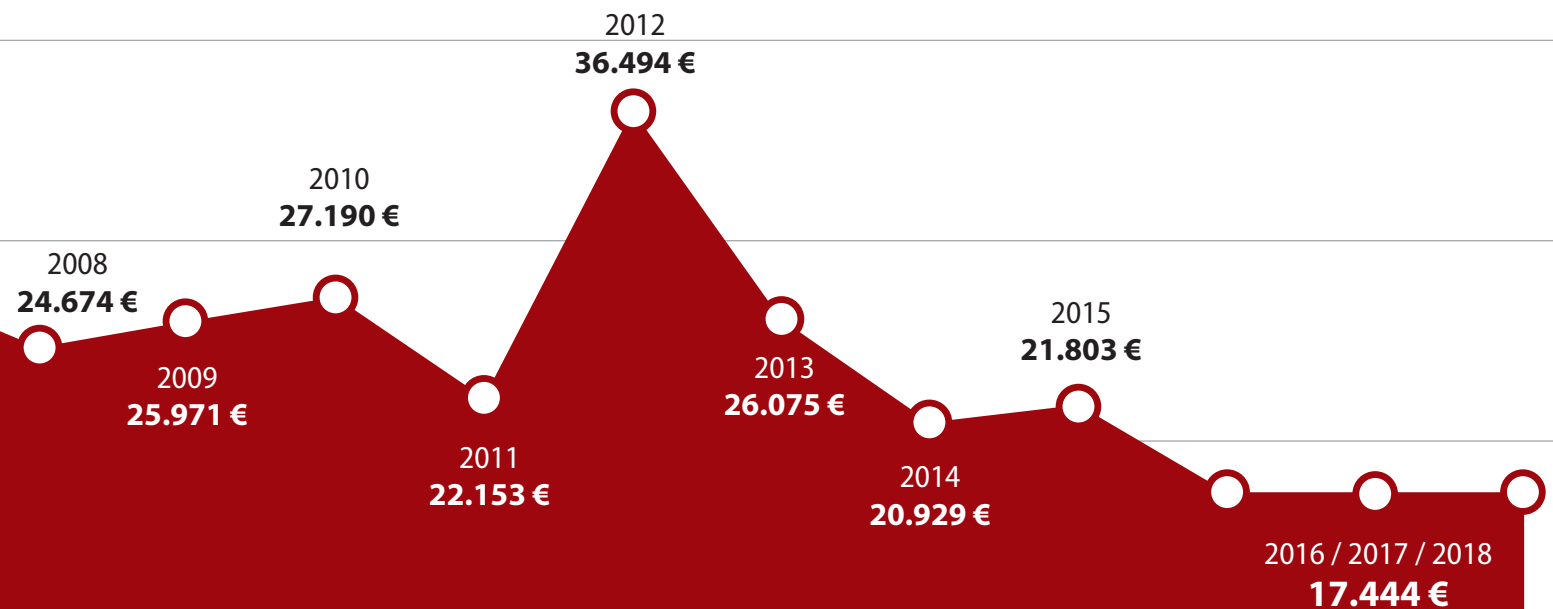
ARGIA, gu baino diru gehiago jasotzen duten hedabide batzuek ez bezala, eduki guztiak euskaraz sortzen ditugu, dena

sarean doan kontsultagai jarritz. Gure edukiek ez dute ez klik mugarik ez giltzarraporik, eta egunero sortzen dugun materiala Creative Commons lizentzia librearekin zabaltzen dugu, edonork erabiltzeko moduan iturria aipatuz gero. Gure lana euskal komunitatearena da literalki.

Sinesten dugu Interneten, kazetari bezala ematen dizkigun aukerengatik, eta baita euskaldun bezala egin dezakegunagatik ere. Euskaraz bizi nahi dugunok Interneten leku duina merezi dugu, eta ARGIA buru belarri jarraitzeko asmoa dugu horretan. Bidezkoa ez ezik, zentzuko da denon dirua kudeatzen dutenei maila bereko apostu politikoa eskatzea.

Edukien interesgarritasuna aztertzen badugu, eta euskaldunok sarean partekatzen ditugun edukiei buruz UMAP tresnan oinarritutako ikerketa aintzat hartuta, harrotasunez esan dezakegu ARGIA dela bigarren partekatutena, eta URL bakoitzeko txio gehien dituen, "interes ratio" altuenarekin.

Eusko Jaurlaritzak Interneten ematen dituen diru-laguntzak banatzeko irizpideetan ez da horrelako aldagairik kontutan hartzen. Guk informazioa zabaltzeko

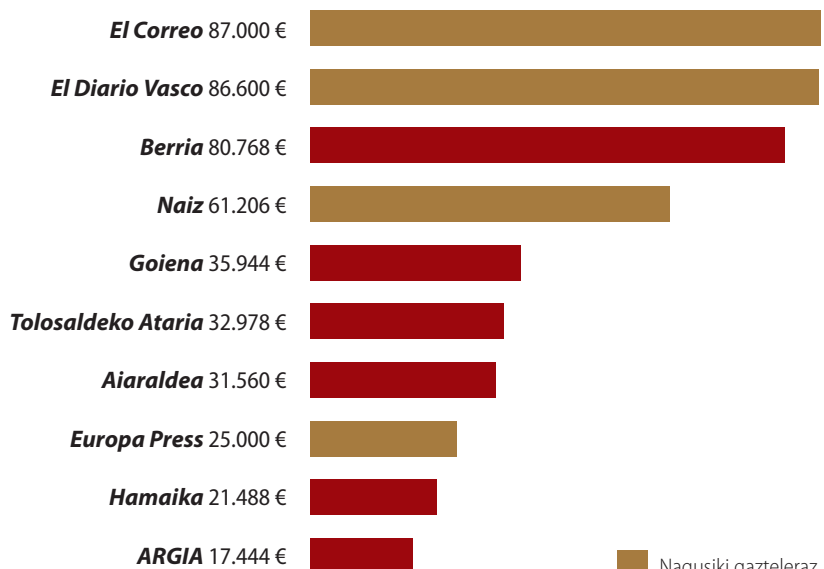
Interneten euskara sustatzeko Eusko Jaurlaritzak ARGIA.eus-i emandako diru-laguntzen bilakaera, urtez urte.

ARGIA.eus

Bi urtean %30 egin dute gora bisitek 1.423.976 kopurura helduz, eta orri zerbitzatuek %20,22 egin dute gora, 2016an 2.802.015 orri zerbitzaturekin. Honi sare sozialetako trafikoa gehitu behar zaio.

herritarren kontsumo logikari jarraitzea hobesten dugu, kontsumo ohitura horietan sare sozialek pisu handia dute eta sare sozialetan ARGIAren erreferentzialtasuna indartzea hobesten dugu, klikak etengabe ARGIA.eus-era birbidali beharrean. Horrek dakar Jaurlaritzak gure irismena dena baino txikiago kontatzea. Hala ere, bide honetan jarraituko dugu, errealitatea euskalduntzeko eraginkortasuna eta ahalik gehien iristea direlako gure helburuak, Jaurlaritzaren neurgailuetara egokitzea baino.

HAINBAT HEDABIDEREN WEBGUNEETI JAURLARITZAK EMANDAKO DIRU-LAGUNTZAK

■ Nagusiki gazteleraz
■ Euskara hutsean

2016ko datuak Interneten

ARGIAri interneteko diru-laguntza mu-
rriztea eta hiru urtetarako izoztea ez
dator bat Eusko Jaurlaritzak diru lagun-
tzak banatzeko orduan kontutan har-
tzen omen dituen irizpideekin. ARGIA
Google Analyticsen arabera, bisita ko-
puruetan eta orri zerbitzatueta hazten
doa, bi urtean %30 egin dute gora bisi-
tek 1.423.976 kopurura helduz, eta orri
zerbitzatuak %20,22 egin dute gora,
2016an 2.802.015 orri zerbitzaturekin.

Honi sare sozialetako trafikoa gehitu
behar zaio: Twitter, Youtube eta kon-
tu pertsonalak albo batera utziz, Face-
booken batz bestea, egunean 18.257
pertsonako komunitate bat osatu dugu
2016an. Aurreko urtean (12.362) baino
%47,7 gehiago. Gurea bezalako hedabi-
de txiki batentzat datu hauek izugarriak
badira, are pozgarriago dira egun zehatz
batzuetan lortu ditugun emaitzak.

2016ko urtarrilaren 10ean, euskal
preso politikoaren giza eskubideen aldeko
manifestazioaren eguneko jarraipena,
argazki eta bideoak batez ere, 161.000
lagunengana iritsi ziren Facebooken.
Irismenari hainbeste garrantzi emate-
kotan, ez dugu ulertzen datu hauek nola
ez diren baloratzen.

2016a izan da ARGIA bere historian
jende gehienarengana iritsi den urtea,
bai aldizkariaren, bai webgunearen, bai-
ta sare sozialen bidez ere.

Hedabideon funtzio aitortu gabea

Gainontzeko euskal hedabideak bezala,
honetan ari gara gu ere: Hiztun komu-
nitatearen behar bati erantzuten, hiz-
kuntzari prestigioa ematen, informazioa
euskaraz jasotzeko eskubidea bermat-
zen, kultura sortzen eta sustatzen, hiz-
kuntza bera berritzen...

Sarean beste hiru funtzio nagusi ere
betetzen ditugu, aipatutakoez gain. Ba-
tetik, etengabe sortzen goazen altxo-
rra bildu eta denentzat eskuragarri jar-
tzea: horren adibide, esaterako, Euskal
Herriko multimedia biltoki zabalena
osatzen ari garela argia.eus-en, non ia
2.000 lan dauden gordeta. Bigarrenik,
euskarazko komunitatea elikatzea: ho-
rren adibide da argia.eus-en kazetariok
sortzen dugun edukia eta blog komu-
nitate aktibo eta interesgarriko kideek
sortzen dutena. Eta hirugarrenik, Eus-
kal Herriaren berri bitartekaririk gabe
nazioartean zabaltzea: horren adibi-
de da bi astetik behin berritzen dugun

Argia English kanala edo orain bi urte
Korrikari eta euskarari buruzko erre-
portaje bat 40 hizkuntzataraz itzuli eta
zabaltu izana parekorik ez duen auzo-
lan erraldoian...

Eusko Jaurlaritzak ARGIAren webgu-
nearen garapena oztopatzen ari da ur-
tean 17.444 euro bakarrik emanda eta
aldi berean lehiakortasunean eragiten
du euskaraz ez diren beste hedabide
batzuek euskarazko diru laguntzez eta
publizitate saldoz ornitu behar baditu
hurrengo hiru urteetan.

Uste dugu diru-laguntzen ebazpen
hau ez dela justua. Hekimen euskal he-
dabideen elkarteak hasieratik salatu
zuen sektorearekin adostu gabe alda-
tu dituela Jaurlaritzak diru-laguntzak
emateko irizpideak eta horietan oina-
rritu dituela hedabide bakoitzari eman
beharreko kopuruak. Hekimenek azal-
du du datozen urteetarako laguntzak
horrela banatzeak proiektu berriak
sortzeari "ateak ixten" dizkiola euskal
hedabideen sektorean. Ez dugu institu-
zioetatik sortutako lehia artifizialek nahi
hedabide lokal eta nazionalen artean.
Hizkuntzaren normalizazioan eragiteko,
argi dago: hedabide lokalak eta nazio-
nalak dira beharrezkoak, eta erakunde
publikoetatik hauetara bideratzen den
diru poltsa handitu beharra dago. Ez
dago dudarik, euskarazko hedabideok
gehiago jaso behar dugu.

Guzti honen aurrean, ebazpen injustu
hau salatu eta komunitateari honen be-
rri eman nahi genion. Txikitik eragiten
jarraitzeko asmoz, proiektu hau sosten-
gatzen dutenei esker berezia eman nahi
die lantaldeak. Proiektua denon artean
eusten dugu, eta diru laguntzak txikituz
gero, proiektua bideragarri egiteko egin
beharreko orekek denoi eragiten digute.
ARGIA proiektu gisa eusten dugun guz-
tiok jaso dugu murrizketa.

Indartu dezagun indartzen gaituena

Horregatik, ARGIA estimatzen baduzu
eta oraindik ez baduzu pausoa eman,
une aproposa da ARGIAkoa egiteko. El-
kartasunaren ideia praktikatzan dugu:
zuk ahal duzuna jarri eta egoki ikus-
ten duzuna jaso. Zenbat eta kide gehia-
go izan orduan eta ahalmen handiago
aiznaog dugu komunitate gisa. Tresna
hauek mantendu eta garatu ahal iza-
teko. Zenbat eta gehiago izan, txikitik
eragiten jarraitzeko indar handiagoa
izango dugu denok. ■

k u l t u r

M A R A T I L A

LEIOA 2017

bost egunez euskal sorkuntzaz goatzeko parada

OTSAILAK 1 / ASTEAZKENA

20.00 "AMORANTE" Musika Doan

OTSAILAK 2 / OSTEguna

20.30 "ATTE HIL AURRETIK" Beheko Larraine Antzerkia · 3 / 6 €

OTSAILAK 3 / OSTIRALA

20.30 "HARIAK" Ertza Dantza Dantza · 5 / 10 €

OTSAILAK 4 / LARUNBATA

20.30 "FAKIU" Atx Teatroa Antzerkia · 3 / 6 €

22.00 "SHANE MCGOWANEN GIBELA" Unai Elorriaga & Gibelurdinek Musika · 4 / 8 €

OTSAILAK 5 / IGANDEA

19.00 "RUPER ORDORIKA" Musika · 6 / 12 €

BONOA: 30 € / INAUGURAZIO KONTZERTUA, 5 IKUSKIZUN ETA MARATILA KIT BAT OPARI.

ARTEDRAMA / KULTUR LEIOA WWW.KULTURLEIOA.COM

k u l t u r

M A R A T I L A

ZIGORRA, KARTZELATIK GIMNASIORA

Nagore Irazustabarrena
Uranga

@irazustabarrena

Londres, 1818. Sir William Cubitt britainiar ingeniariak aparatu bat asmatu zuen, eskailera zirkular jarrai moduko bat, presoak lekualdatu gabe ibili eta ibili zitezen.

Cubitt beste hainbat lanengatik egin zen ezagun, garaiko ingeniarietza obra nagusietan parte hartu baitzuen. Horri esker lortu zuen *sir* titulua eta Ingeniari Zibilen Institutuko presidente izatea, besteak beste. Kanalak, dikeak, trenbideak... eraikitzen lagundu zuen eta Londresko Hyde Parkeko Crystal Palace ezagunaren eraikuntzan bera izan zen ingeniari buru. Kartzelarako asmatutako gailu hark espero baino bide luzeagoa egin zuen, gaur egun gimnasioetan dauden makina askoren aitzindari izan baitzen.

Tramankulua Brixtongo kartzelan probatu zuten lehenengoz. Dozenaka preso horzdun arrabol erraldoira igotzen ziren batera eta, hankei eraginez, zilindroa biratzen hasi eta sistema martxan jartzen zen. Ingelesezt *treadmill* edo ibiltzeko errota deitu zioten Cubitten asmakizunari. Eta gaur egun ere berdin esaten diete gimnasiotan egon ohi diren oinez edo lasterka ibiltzeko zintei.

Jakina, gailuan ibiltzea ez zen hautazkoa presoentzat, zigorraren parte baizik. Iturrien arabera, presoekin makinan pasatzen zuten denbora ez zen finkoa, baina hamar orduko jardunaldi luzeen

Ezkerrean, Sir William Cubitt (1785-1861) ingeniari ingelesa. Alboan, hark asmatutako arrabola, presoak zigortzeko eta otzantzeko egin. Irudiaren oinean azaltzen da makina Cubitten asmakizuna dela eta Brixtongo espetxean abiarazi zutela. "Kartzelako diziiplina hobetzeko gomendatua" zegoela ere esaten da.

NATIONAL PORTRAIT GALLERY LONDON

berri eman izan du zenbaitek. Lansaio horietan bost kilometro egitera iristen omen ziren (eta ez paseo lasaian, eskailera igotzen baizik!).

Presoak hamsterrak bailiran gurpilari bueltaka aritzea eraginkorra zen. Tokitik mugitu gabe, kondenatuak nekatu eta otzantzera lortzen zuen arrabolak. Baina berehala konturatu ziren, presoak punitzeaz gain, bazegoela beste probetxu bat ateratzea errota hari. Ura batetik bestera mugitzeko edo alea ehotzeko erabiltzen hasi ziren, esaterako.

Presoak esklabo erabiltzea, lanean jartzea eta haien jardunari etekina ateratzea aspaldiko kontua da, ez zuen Cubittek asmatu. Antzinaroan noriei eragitera edo galeretan arraunean aritzera behartzen zituzten, Erdi Aroan, katedralak eraikitzeako adibidez, poleei tiratu eta harriak jasotzera kondenatzen zituzten...

Eta orain, beste esklabotza mota batek bultzatzen ditu "kondenatuak" tramankulu horietan igotzera. Zigorra diruz ordaintzen dute, gainera. ■

Armadarik txikiena

Egun, munduko ejertzito ofizial txikiena Vatikanoko Guardia Suitzarra da: 100 kide. Baina aurrez izan dira armada txikiagoak, gerran parte hartu dutenak gainera. 1866an Liechtenstein Austriar-prusiar Gerran sartu zen Konfederazioaren aldean, eta 80 kideko gudarostea Garibaldi buru zuten italiarren aurka borrokatzera bidali zuten.

Ez ziren borroka zuzenean sartu eta, parte hartze labur eta lasaia amaitutakoan, baxerik gabe itzuli ziren. Kondairak dio bueltako bidean ofizial austriar batek haiekin bat egitea erabaki zuela, hau da, 80 joan zirela gerrara eta 81 itzuli. Handik bi urtera armada desegin zuten eta orduz geroztik printzerri txikia neutrala da. ■

Getozka

TESTUA ETA ARGAZKIA:

Jakoba Errekondo

jakoba@bizibaratzea.eus

Ikasi berria dut bere izena. Azkue Euskaltzaindiko lehen lehendakaria izan zenak egindako ohar batzuetan aipatzen dituen eta Londresen omen dauden Bonaparte printze eta euskal hizkuntzalari frantsesaren paper batzuetan azaltzen da izen hori. Getozka izeneko landareaz ari naiz, *Portulaca oleracea*. Ez nuen ezaguna. Jakin-mina galgalka, “ketozkia” eta “ketorkia” ere deitzen dela irakurri dut. Larremendik bere 1745eko hiztegiaren “ketozkia” izena jaso du. Bizkaiko flora-katalogo batean “ketorkia” izena ere aipatzen da. Beraz, ez da bart arratsean Mediterraneoan gabarra batean zeharkatu duen etorri berria...

Jatorria India eta Persia arteko mundu horretan duela badiote ere, aspaldiko ezaguna da Asiako eta Europako hegoaldeetan. Nik bai ikusi izan dudala Mediterraneoaren ekialdeko azoketan... Ez nekien zertarako erabiltzen zuten: sendagai, jaki, espezia... Orain badakit: denetarako. Entsaladan hosto berde bixi gisa, zopa loditzeko bere muzilagoari esker... Eta osagai bikaina da: ziazerbak (*Spinacea oleracea*) baino antioxidatzaile eta zenbait arrain urdinek baino ome-

Ez da urte asko gure baratzeetako “belar txartzat” jotzen dugula getozka (*Portulaca oleracea*).

ga-3 gehiago ditu, eta A, C eta B multzoko bitamina ugari du zenbait mineralekin batera (burdina, magnesioa, kaltzioa...).

Ez da urte asko gure baratzeetako “belar txartzat” jotzen dugula. Egia da urteetan ezagutu izan dugula, han-hemen, baina gaur egun zenbait baratzeetan ikaragarritzko izurritea da; gero eta gehiago ikusten da; ez landatua, belar inbaditzaile gisa, geuk jarri gabe sortua eta oparo ugaritzen dena. Belar “txarra” alegia. Ez da lurretik asko altxatzen, nahiago du lurraren gainean hedatu.

Zorten gorriak eta hosto berdeak, denak mamitsuak dira: pottolo biguin urtsuak. Lurpean dauden haziek 40 urte itxaron dezakete baldintza egokiak etorri eta ernatu arte. Egoskorra da, getozka arraioa. Eta jende askok galdetzen dit nola kendu, nola demontre desagerrazi. Irakurraldi hauek erakutsi didate zein erantzun eman: jan ezazu. Eta ez, asko gustatuko bazaizu ere, ez dena jan eta akabatu. Utzi beti lur zatitxoren bat beretzat, eta gozatu! Belar txarra, belar ezin hobe! ■

IRAKURLEAK GALDEZKA

Kaixo Jakoba. Kontsultatu ditut liburuak eta Interneteko webgune eta hiztegiak baina ez dut beheko zerrendako loreen euskarazko izenik aurkitu. Laguntzerik bazenu...

Rakel Sueskun Eguaras (Antsoain)

Kaixo Rakel. Landare guzti hauek arraroak edo oso arraroak dira Euskal Herrian, eta ez da harritzekoa izenik ez aurkitzea. Batean eta bestean saiatu naiz, baina ez dut bat berarena ere aurkitu. Hala ere inguruko hizkuntzetan eta izen zientifikoaren esanahiak-eta kontuan hartuta, izen batzuk proposatuko dizkizut.

IZEN ZIENTIFIKOA

Paradisea Liliastrum

Androsace villosa

Echinospartum horridum

Caltha palustris

Helianthemum nummularium

Aster alpinus

Soldanella alpina

Fritillaria lusitanica

Nigritella nigra

GAZTELANIAZ

Paradisea

Cantarillo villosa

Erizón

Verruguera

Cespedilla

Aster alpino

Soldanela

Meleagria

Nigritella

EUSKARAZKO PROPOSAMENA

San Brunoren Lirioa

Androsaze bilotsua

Triku otaka

Proposamenik ez

Proposamenik ez

Mendiko asterra

Proposamenik ez

Proposamenik ez

Izar beltza

... eta jaki ekologikoak soilik jango bagenitu?

Garazi Zabaleta
@tirikitran

Esperimentua egin du Japoniako Greenpeacek bi familiarekin: hamar egunez, jaki ekologikoz soilik osatutako dieta jarraitu dute partaideek. Nola eragin ote du horrek beren osasunean?

Sustantzia kimiko gutxiago gure gorputzetan

Nekazaritza konbentzionalean oso erabiliak diren pestizidetako sustantziek (glifosatoa, neonikotinoideak, piretroidak, eta abar), ingurumena kaltetu ez ezik, gure gorputzetan amaitzen dute barazkiak jandakoan. Azken urteetan egindako ikerketa askok lotu dituzte sustantzia horiek arazo neurologiko, garapen kognitiboko atzerapen edota kantzerra bezalako osasun arazoekin.

Greenpeace azterketako emaitzek, esperimentuko partaideen organismoetan pestiziden presentzia nabarmen jaitsi dela erakutsi dute. Batez ere pestizida organofosforatuetatik eratorritako elementu kimikoen, piretroiden eta glifosatoaren presentzia da gutxitu dena: DAP gernu-dialkilstatoa (hainbat organofosforaturen degradaziotik eratorria) litroko 100 mikrogramotik 20 mikrogramo baino gutxiagora jaitsi da, adibidez.

Hamar eguneko esperimentu laburra izan dela kontuan hartuta, esanguratsuak dira datuak, adituen ustez.

Garrantzitsua, bereziki haurrentzat

Nekazaritza ekologikoko jakiak hartzea edonorentzat bada onuragarri, esperimentuko egileek haurren elikaduran ja-

Japongo bi familia hauek hartu zuten parte 10 egunez elikagai ekologikoa soilik jateko ikerketan.

rri nahi izan dute fokua, batez ere. Izan ere, produktu kimiko eta toxikoek kalte gehiago eragiten dizkie haurrei, garapen betean daudelako.

Gorputzeko pestiziden gutxitzea, ordea, ez da %100 jaki ekologikoak hartzearen onura bakarra izan, parte hartzaileen arabera: "Honek bizimodu geldoagoa gozatzeko aukera eman dit. Jakiak guk geuk prestatzera behartu gaitu, aurretik prestatutako janari ekologikorik ez baitago, eta horrek familian, elkarrekin momentuak konpartitzeko eta horrekin gozatzeko aukera eman digu". ■

EUSKAL HERRIKO AGENDA

Urtarrilak 21: Arrasate Azoka

Tokiko nekazaritza eta abeltzaintza produktuen salmenta.

Urtarrilak 23: Otsagabia Jakoba Errekondoren hitzaldia

Herriko eskolako kideentzat, 17:00etan. Eta ondoren guztiei irekia (18:30 aldera) Bizi Baratzea liburuaren aurkezpena.

Urtarrilak 23: Zizurkil Baratzegintza Ekologiko Ikastaroa

Izena emateko epea urtarrilaren 18 arte, 943692166 zenbakira deituta edo fpfraisoro@hazi.eus helbidera idatzita.

Urtarrilak 24: Barakaldo Azoka

Baserriko produktuen erakusketa eta salmenta.

Urtarrilak 28: Audio Txerriaren azoka

Txerria erre eta garbitzea eta odolkiak egitea. Txarripata sukaldaritza lehiaketa ere izango da nekazaritza eta eskulagintza produktuak erosteko aukera. Erromeriak girotuko du eguna.

Urtarrilak 28: Elgoibar Azoka

Ganaduaren eta nekazaritza tresnen erakusketa eta salmenta.

ZURE HERRIKO AZOKAREN BERRI EMAN

edukia@bizibaratzea.eus helbidera idatzi edo www.bizibaratzea.eus webgunean bertan, oso erraz.

Agenda osoa noiznahi ikusteko:

www.bizibaratzea.eus

GURE GAIAK DIRA GURE BALIOAK | PARTE HARTU ETA IRABAZI SARI HAUETAKO BAT

Aste honetako nabarmendua

ETZIKARIA 1. ALEA

3

Etzi izan nahi duguna gaur eztabaidatzeko tresna

Itsas nabigazioaren oinarrietako bat beti izan da aurreikuspenak egin eta ezezagunak diren itsas bideetan barrena nabigatzea, batzuetan aberastasunak, lurralde edo bide berriak aurkitu asmoz eta beste askotan ezezaguna zaigun horretan etorkizun hobeak bilatu eta eraikitzeko. ETZI.PM etorkizunak eraikitzeko bidean nabigatzeko tresna bezala jaio zen 2014ko irailean. Hainbat atal izan ditu, eta edukiak gai ezberdinetan adituak diren artikulugileek landu dituzte, beti ere etorkizunaren inguruko hausnarketa, eta guztion ildo bateratzailea izan da. Atal horiek Denbora eta Espazioaren arabera banatu ditugu. Denbo-

rarekin loturik Iparrorratza eta Astrolabioan gaurtik etorkizunera garrantzitsuak izango diren gaiak identifikatu eta aztertu ditugu. Espazioarekin lotuta berriz Uhartea eta Itsasoa ataletan, hurbileko eta urruneko eremuetan etorkizuna baldintzatuko duten gaiekin aritu gara. ETZI.PM-k ere izan du kanpoko eduki aukeratuentzako espazioa Faroa atalean, barne inteligentziarako edukiak filtratuz, artikulugile, editore eta automatismoen bitartez, etengabeko informazio interesgarri jariora jasoz. Etzikaria argitalpenaz gain, ikus-entzunezkoekin ere hasiak gara azkenaldian Talaios Koop. Taldeko lagunak.

"Etzikideen familia argakia", 2015ean.
Argakia: Oihane Enbeita.

Eragile hau hobeto ezagutzeko:

TALAIOS KOOP.

kontaktua@talaios.coop

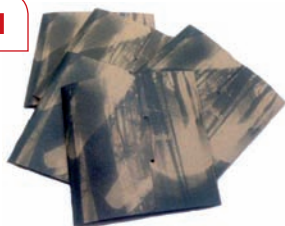
943 013 297

Aralar Plaza / 1. Solairuartera, 2 · 20100 Orereta-Erreterria

#ekonomia soziala
#ekonomia solidarioa
#kooperatibagintza

Hilabete honetako sariak

1

Bilau taldearen
diskoiak
5 KD

2

Ekologistak Martxan. *Energia Trantsizioak* liburua + DVD
3 ale

3

Talaioaren *Etzikaria* aldizkaria
5 ale

4

Estitxu Eizagirreren *Bertsoaren Haria Hernanin* liburua
Ale 1

Parte hartzeko: ☎ 943 371 545 | gunea@argia.eus | www.argia.eus/gunea

Eragilea bazara, zabalkunderako materiala baduzu eta zure lana ezagutarazi nahi izanez gero, jar zaitez gurekin harremanetan.

Lehen edizioa sarituak eta antolatzaileak.

AZKUE FUNDATZIOA

Blog izarren bila lehiaketa martxan da

Itsaso Zubiria Etxeberria
@itsasozubiria

Blogari euskaldunak sarean pizteko lehiaketa antolatu du Azkue Fundazioak ARGIAren laguntzaz bigarren urtez. Gogoratzen dut nola joan nintzen lehen edizioa sari banaketara Bilbora, ez nik saririk jaso behar nuelako, noski; imajinatzen dut 2014 hartan albistea osatzeko eskatuko zidatela erredakziotik. Eta niri ere aipatu zidaten arte oso ondo zer zen ez nekienez eta gaur ni bezala besteren bat egon daitekeenez, kontatu egingo dizut pixka bat, irakurle.

Helburu garbia du lehiaketak: euskarak sarean geroz eta presentzia handiago izateko asmoz, mundu digitalean euskaraz aritzeko hautua egin duten pertsona edo taldeen lanari oihartzuna eman, eta blogari euskaldun berriak piztea. Lau kategoriatan banatzen da txapelketa: kultura, gizartea eta politika, aisialdia eta zientzia eta teknologia. Edonork aurkeztu dezake bere bloga lehiaketan, eta blogik ez duenak ere proposatu dezake berak irakurri edo ezagutzen duenen bat. Irabazleen hau-

taketan publikoak (www.blogetan.eus helbidetik edo twitter bidez) eta epaimahaiak hartuko dute parte.

Lehenengo lehiaketan, 2014an, ehun eta hamabost blogak hartu zuten parte, eta hauek izan ziren irabazleak:

- Kultura: *KLAK... eta* (Iñaki Gauna).
- Gizartea eta politika: *Arma, tiro, klik* (Amaia Lekunberri).
- Aisialdia: *Tropela* bloga (Tropela taldea).
- Zientzia eta teknologia: *Euskalnatu-ra* (Euskalnatu taldea).
- Blogari berriaren saria: Gaizka Izagirre. *Ikusi makusi... zer ikusi?* blogatik.

Bigarren edizio honetan parte hartze edo proposamenak egiteko epea dagoeneko zabalik dago, urtarrilaren 16tik otsailaren 13ra. Otsailaren 13tik martxoaren 10era blogak bozkatzeko aukera egongo da. Martxoaren 13an iragarriko da zein diren 12 blogari finalistak, eta martxoaren 13tik 20ra izango da azken bozkatzea eta irabazleen aukeraketa. Irabazleak epaimahaiak aukeratu dituzte, eta martxoaren 30ean egingo da sari banaketa.

Informazio guztia www.blogetan.eus-en topatuko duzu, blogari. Animatu! ■

“(ARGIAkoa egiteko arrazoia) Behar beharrezkoa baita kalitate eta euskarazko komunikabide independenteak izatea, ARGIA bezalakoak”

Endika, ARGIAkoa

Sarean arrantzatua

Jonmikel Intsausti

@xanmixel

EH sagardotegiz ezagutzeko aukera @argia-rekin jaso dudana afixarekin. Hara! Donaixti-larren bat. Zuberoa kupelik gabeko herrialde bakarra!

Maite Barreña Ocea

@maitebarr

@argia jaso berri, berriz ere irakurtzeko irrikitan! Aupa zuek!

ARGIA IRRATIETAN

- **Euskal Irratiak:**
Astelehenetan, 8:00etan.
- **Euskalerria Irratia:**
Astearteetan, 16:15ean.
- **Xorroxin Irratia:**
Astearteetan, 18:00etan.
- **Info7 Irratia:**
Asteazkenetan, 16:15ean.
- **Bizkaia Irratia:**
Asteazkenetan, 11:30ean.
- **Bilbo Hiria Irratia:**
Ostegunetan, 10:30ean.

Negu hotza Elokadin

Erratzuko Zubi Gorri tabernan nintzen batez, zoko batetik Erramun Martikorenaren ahotsa altxatu zen ilunean: 1980ko hamarkadako *Otsobi* diskoko *Elokadiko mendian* edo *Abenduaren lauean* kantak ikara hazi zidan bizkar hezurrean gora, begiak hezeteraino. Baigorriko abeslariaren boza zoharrak mendeak eta karroin aldiak atzera eraman ninduen, gau beltza, izar lokak eta ardi marrakak ikur.

Itxaro Borda

IRUDIA: AINARA AZPIAZU "AXPI"

Euskarazko kantutegian kausitzen dira ofizioak edo lanbideak aipatzen dituzten antologiako puskak. Umorez, malenkoniaz ala seriosotasunez harilkatzen direnak. Halatan, laborantza, arrantza, oihalgintza, ikazkintza, artzaintza beraien artearen betetasunean agertzen zaizkigu, gizaldiak ahitu arren.

Aski da gelditzea bertso mutur baten leize hegian eta irudimena akuilatzea, bertan gaude gu ere, demagun Elokadiko Mendian, larrazken hondarreko haize zakarra arteka guztietatik pasatzen uz-

ten duen borda bateko su durduzatua-
ren ondoan, artzainekin solasean, hone-
taz eta hartaz. Eta rai larai larai larai.

*Abenduaren lauean
Elokadiko mendian
ene ardien erdian
Rai larai larai larai
ene ardien erdian
hotzak hartu nitian...*

Nekazaritza doi bat ezagutzen due-
na menturaz harrituko da abenduaren
lauan ardiak bortuan direla entzuteaz.
Normalean artaldeak urria erditsutan
jaisten dira alhagietatik, elurrak eto-
rri aurretik. Baina Elokadi ez da halako
bortu gorakoa: zazpi ehun eta hiruro-
gei metrotan zutuntzen da, Nafarroaren
bihotzean, Aldude herria eta Beartzun
arroilak osatzen duen auzoaren erdian.
Daldaraz gabiltza Belaun portuko ten-
peraturen apaltasun garratza azpima-
rratzen duen duelarik koblakariak.

Alabaina, askoren antzera, Elokadi
gailurra Erramun Martikorenaren be-
gietatik ikusi dugu, egiazki begimendu
aurretik Beartzungo kuartel zaharra-
ren maldatik. Hor, lehen bistan uste da

bide bazterrean bermatzen den masa
begetala huntz hostoaren erreinua dela,
pixka bat inguratu eta etxe gotor baten
arkitektura sumatzen hasten garene-
raino: harrizko ateak, leiho karratuak,
burdinazko balkoia... Aldudeko harana-
ren eta Baztanen artean gaueko lana,
kontrabandoa hots, indartsu zegoen ga-
raiko aztarna misteriotsua da kuartela.

Soa hedatu eta han dago Elokadi.

Urrunetik irudi luke Elokadik haritzez
eta pagoz osatu oihan koroa dakarra-
la kasko inguruan. Alhagiak ageri dira,
patar bezain nasai. Basagaretik goaz, oi-
nez, seinale zuri-berdeei jarraituz, itzul-
tzerakoan Beartzuneko zubira jaisteko,
sei koplak buru zokoan arraiki dantzan.
Urratsaren neurkatzeko egokia da abes-
tia, zainetan erritmo zaintsua isurtzen
digula. Eskualde oparoa da, artzainen
eta tratulanten elkar trukatzeko ugariak
zirela sentitzen da: hor dira prehistoria-
ko mugimenduen aztarnak, harrespilak,
zutarriak eta trikuharriak.

Artzainez, kontrabandistez eta muga
zainez gain Elokadiko maldetatik iragan
ziren Napoleonen armadako ehiztariak,
Baigorriko Harizpe mariskalak kudea-
tzen zituenak. Marrapietarako galtzada

geratzen da denbora haietako oroiga-
rri gisa: Frantses enperadoreak 1808an
moldatu zuen Baztanen zehar, Espai-
niara zuzendu zenean, Portugal setiatu
asmoz. Banka, Aldude eta Urepele halaz
biziki hurbil dira Beartzun eta Elizon-
dotik. Neguan hargatik, elurra denean,
pasaia zailagoa da.

Abenduaren lauan imajinatzen ahal
ditugu artzainak hotzez trantsituak, be-
rotasun ametez garra atitxatzen dute-
la. Manta behar gorria azpimarratzen
du koblakariak, Azkuek bildu ez, baina
Martikorenak, agian ohituratik jasoaz,
eskaintzen digun bigarren atalean:

*Etxolan baditut bi manta
bat bestea bezain xarmanta:
Otto zenaren presenta
Rai larai larai larai
otto zenaren presenta
dena zilo eta tarrata...*

*Tantatan tarrabian
manta berria botikan
nehor ez dila abian
Rai larai larai larai
nehor ez dila abian
Karriren dela bertze urtian.*

Ardurenean artzaina bakar-bakarrak irudikatzen dugu mendietako xendretan bere ardien gibeletik, baina gehienetan bi edo hirunaka ibiltzen ziren lanean, gogor. Lankide baten izena ezagutzen dugu. Lauriano, umore aski onekoa dela ematen du. Beharbada, denbora errazago eta gozoago pasatzeko, egilearen bertso partaidea zitekeen.

*Ene lagun Lauriano
ezta kexatzen oraino
holakorik egundaino
Rai larai larai larai
holakorik egundaino
ez dut ikusi oraino.*

Bortüan Ahüski ospetsuan, gailur mitikoko *hur hunak osoki* hartaz beste ontasunik ere aurkitzen zen bezalaxe, Behorlegiko herritik saldoan mutikoe-kin jostatzera zetozen *neskatila ejerrak* adibidez, Elokadin halaber neska gazte plazentak etortzen ziren artzainen bisitatzera, beraien alaitasuna, bizitasuna eta maitasuna ekarriz. Maria eta Kattalin ordea ez dira biziki fidatzen:

*Maria eta Kattalin
etxeko zoko biak berdin
ez dute nahi gurekin
Rai larai larai larai
ez dute nahi gurekin
gaurik pasatu Elokadin.*

Cancionero Vasco bilduman bertasio zuhurragoa irakurtzen dugu. Martikorenak hegaldarazten duenaren kokin eta lizun zama ukatu ezina da. Azkue apezak aldiz, garbitasuna bide zuen lehiatzen, aldaera hau paperean etzan zue-
nean:

*Maria eta Kattalin
gure etxen oro berdin
eztute nahi ardiekin
Rai larai larai larai
eztute nahi ardiekin
gaurik pasatu Elokadin.*

Artzainak gehienetan lurrik gabeko nekazariak ziren. Etxetiarrak. Etxean ezkontzen zenaren haurride saldoko baten bat. Etxeko jaunen egitura soziala ez zen baitezpada samurra, sistematik kanpo jardutera behartuentzat. Hala ere, artzainak, gazteak ziren kanta honetan nola, airosak, dantzan, solasean, bertsoan, zirtoka, basahaideetan trebe,

lana bazuten eta neskek begi suharrez begiratzen zieten. Zer gehiago eskatu zezaketen? A bai, manta bat neguaren atarirako.

Olerkian nabaritzen da etxearen eta etxolaren arteko funtsezko ezberdintasuna. Bat aberatsa da, bestea gabeziak markatua. Agian hor kokatzen da sekula ikertzen ez den klase borroka mutu baten hatza. Etxean oparotasuna da nagusi:

*Etxean eder da behia
lanka mail, adar handia
beterikan establia
Rai larai larai larai
beterikan establia
zein den eder ikustia...*

» *Cancionero vasco* bilduman bertasio zuhurragoa irakurtzen dugu. Martikorenak hegaldarazten duenaren kokin eta lizun zama ukatu ezina da. Azkue apezak aldiz, garbitasuna bide zuen lehiatzen, aldaera hau paperean etzan zue-
nean

» Olerkian nabaritzen da etxearen eta etxolaren arteko funtsezko ezberdintasuna. Bat aberatsa da, bestea gabeziak markatua. Agian hor kokatzen da sekula ikertzen ez den klase borroka mutu baten hatza

Eta etxola zer? Mehetegi, erabat. Bor-
da soila da, laster eta doi eraikia, artekaz eta itaxurrez josia. Zakurra ere egoera larrian erakusten digute:

*Etxol' aitzinean xakurra
tripa azpian muturra
baina ez zaude gustura
Rai larai larai larai
baina ez zaude gustura
itaixura burura...*

Sukaldeko berotasuna eta garbitasuna biak deitoratzen ditu bertsolariak. Txabolan emazteen barnerako tirak sortu gozotasun izpirik ez dagoela azpimarratzen du Azkuek gaitibatu bertasioak:

*Hemen ez da holakorik
hotza alde orotarik
hunat arras bekan baizik
Rai larai larai larai
hunat arras bekan baizik
ez da jiten emazterik.*

Astean bizpahiru ostiral bazituzten orduko artzainek. Gaurkoek bezala funtsean. Lanbideak, mendeak mendetegi, hazi duen erromantismo aieruetatik mila legoatan gaude Elokadiko Mendian eta abenduaren lauan.

Euskal Herriko kantutegietan leku hautuan dagoen pieza eder hau, bihotzetik ezpainetara lerratzen den irri batez abesten dugu, arraiki, lanera goazenean demagun. Resurrección María Azkue jakintsuak bere lanik ospetsue-
nean sartu zuen, musika partizioarekin, Aldudeko Uhart erretoreari entzunik. Oronen buru Martikorenak oparitzen digunaren eta Azkuek bildu bertasioak kasik antzekoak dira. Salbu... Maria eta Kattalin bizitorean aipuren orduan: apezarena nabaritzen da hitzetik, bekatu zantzuetatik hain urrun alabaina...

*Ez dute nahi ardiekin
gaurik pasatu Elokadin...*

Poema zoharra noizkoa den ezin da zehaztu. Ziur gaude gaurkotasunik be-
deren ez duela galdu. Artzainak hor dabilta beti, mugak ukatuz, ardiak nora, beraiek hara, kezkatuak eta bate-
ra alaitsuak. Aldude, Urepele eta Baz-
tango alhagietan ageri dira eta hurbil-
tzen gatzaiakienean beti prest direla
ele zuhurrak trukatzeko. Bideaz non-
dik doan galdatzen diegunean erantzun-
a argia da:

– Ardiak pasatzen diren xendretatik pa-
satuko da bai jendea!

Rai larai larai larai... ■

IPARRALDE BIZIRIK KANTALDIA

BIDAIA

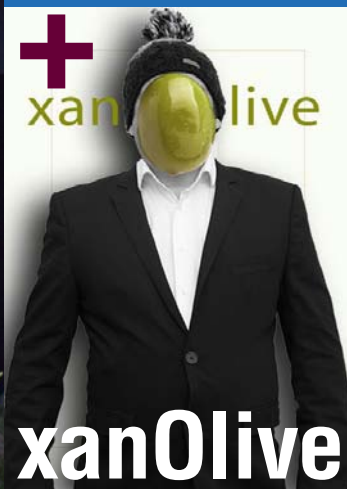

URTARRILAK
LARUNBATA

21

23:00^{tan}

+ xan live

xanOlive

www.pagoa.eus

2017

PAGOA

KAFE ANTZOKIA
OIARTZUN

A: 10€ T: 15€

Oiartzun: Amazkar, Elorsoro,

Pagoa Kafe Antzokia

Donostia: Donosti Rock

Errenteria: Arkaitza Taberna

Internet: pagoa.eus, ticketea.com, Colectivia,
Mauka, oferplan eta www.ticket.kutxabank.es

Pagoa Kafe Antzokia:
Irekoa
ostirala, larunbata

17.00tik - 06:00ra
Erreserbak: 619 421 153
@PagoaAretoa
kafeantzokia@pagoa.eus

Pagoaldea 7, Ergoien auzoa
20180 - Oiartzun. EH.

berria

antza ARGIA
KOMUNIKAZIO GRAFIKOA

PAGOA

Euskal Herri berriko
artisansu garagardoa

KULTURKRITIKA

» LIBURUA

Libertatia zeinen eder den

Aritz Galarraga

@aritzgalarraga

Urtemuga lehorren kronika

ITXARO BORDA

Maiatz, 1989

Nobedade ez diren liburuak iruzkintzeko 2010ean hartu nuen tarte honetan, baten inon idatzi gabeko lege bat: autorerik ez errepikatzea. Betetzea gero eta zailagoa zaidan lege bat, aipamena merezi dutenak ez baitira agorrezinak, eta hainbeste maite ditut idazle gutxi batzuk. Nire deskarguan esango dut Itxaro Borda apailatzaile gisa ekarri nuela soilik, *Emakumeak idazle* antologiaren karietara. Injustizia bat konpontze-ra nator, beraz, Borda behingoz autore gisa ekarrita. Eta etorkizunerako atea uzten dut irekita, behin hemen sartu diren idazleak berriz gonbidatu ahal izateko.

Zer liburu aukeratu, ordea, zerrenda luze batetik. Bada, urte askoan, Meettok argitale-txeak 100% *Basque* atera arte, gaztelaniara itzulitako liburu bakarra, 1989. *Allegro ma non troppo*, Hiru argitalexe mitikoan agertu zena, euskarazko narratiba lanak gaztelaniaz ematen zituen Milia Lasturko sail gogoangarrian (inor gutxik jarraitu duen ekimena, *Pamiela* eta *Diario de Noticias* egunkariak abiatu zutena salbu, nahi baino oihartzun txikiagoarekin). Literaturaren zubitegian, ez narrazio, ez nobela, kronikaren atalean kokatu dute, ale bakar, izenburuak aitortu bezala, nahiz azken orrialdean “nobela bitxi honetan” aipatzen den. Kronika edo nobela bitxi, narrazio labur, gogoeta, elkarrizketa, elkarrizketaz mozorroturiko bakarriketak biltzen ditu, umore pindarrez, melodramatiko, gorabeheratsu, *brilliant* batzuetan, afruskeriaren mugetan besteetan. Borda bere osotasunean.

Baina esan dezagun kronika, ados. Zerena, ordea. Bada, 1989. urtearena, iraultza fama-

tuaren urtemuga, berrehungarrena: bero garaia, euririk ez, artoak galbidean, ETA eta espainol gobernuaren arteko negoziaketak berriz abiatzen ziren, “feministen mugimendua osoki integratua, eta halatan desbalorizatua dela”, eta “Frantziak, derrigorrezko azimilazioneaz beste aterabiderik ez du proposatzen”. Behar baino gehiago laburtuz, azalduko zaigu 1789az geroztik Frantziak nola “aztertu, analisatu, kuadratu, normal-normaltu, erreboluzionearen baloreetara plegatu” dituen euskaldunak, “astoaren, irrigin arazlearen, itsuki langilearen, ridikuloki fededunaren” arrastoan sartzeraino.

Irakurri bitartean topatuko dituzu hizki dantzariak, koma auskalo non jarriak, supituki agertzen diren gidoitxoak, akats ortografikoak, ahaztutako maiuskulak, desgerturiko letrak. Pixka batean tremendista jarriko da tarteka –“historian ez dago lekurik guretako, non ez den bentzutuen orrialde odolez kolorestatuetan”–, Godwin legea aplikatzeraino –“Zein da gizarte merdiko hau, populu baten aurkako soluzio finala, bakean, onartzen duena?”–. Baina libertatia zeinen eder den, beste behin ere, Bordaren eskue-tan aske dabilenean. ■

Itxaro Borda
(Baiona, 1959)
‘Maiatz’ literatur
aldizkariaren
sortzaileetako
bat da.

» TELEGRAMA

Erresuma Batuko **Ulysses** taldeak zeresan handia eman zuen iaz publikatutako *Law and order* diskoarekin: Hondarribiko Psilocybeneari aretoan ariko dira, **Marmoka** taldearekin batera urtarrilaren 21ean *STOP* Donostiako Tabakaleran anime zaleentzat proposamena: Yeon Sang-ho korearraren ***Dae gi eui wang*** filma proiektatuko dute hilaren 22an *STOP* Bilboko Azkuna Zentroak **Joseph Leo Mankiewicz** zuzendariaren filmez osatutako zikloa prestatu du urtarrilean; 18an *Julius Caesar* eta *A letter to three wives* eskainiko dituzte *STOP*

» KONTZERTUA

Euli gizona

Montse Auzmendi

Harold Lloyd-en
“Safety last” filmaren musika
 EUSKAL HERRIKO GAZTE ORKESTRA

Zuzendaria: Juan Jose Ocon.

Musika konpositorea: Carl Davis.
 Gasteizko Principal Antzokian.
 Urtarrilaren 4an.

Euskal Herriko Gazte Orkestra ‘Safety last’ film mutuarien musika arrakastaz ari da eskaintzen neguan, Juan Jose Oconen batutapean.

Apustu ezberdina eta titulu ahazte-zina eskaini zigun Euskal Herriko Gazte Orkestrak neguko kontzerturako. Nork ez du gogoratzen Harold Lloyd-en eszena eraikin bateko erlojutik zintzilik? Fotograma hori oso famatua da, baina agian jende askok ez daki *Safety last* (edo *Euli gizona*) pelikulatik ateratakoa dela.

Film hau ikusteko aukera eman ziguten Gazte Orkestrakoek Carl Davis-en soinu bandarekin batera –orkestrak bertan jota–. Emaizta, primerakoa. Hori bai, arrisku txiki bat bazegoen: hain pelikula ona izanda, posible zen musika bigarren planoan geratzea –eta puntu bateraino halaxe gertatu zen–, baina, hala eta guztiz ere, ikuskizun konpleto, dibertigarri eta kalitatezkoa suertatu zen. Publikoak go-

zatu egin zuen eta frogatuta geratu zen Euskal Herriko Gazte Orkestra harrobia baino gehiago dela. Pausoz pauso, Juan Jose Ocon zuzendariak fin eta sendo darama taldea kalitatearen bidetik, eta hori begi bistan dago ematen duten saio bakoitzean.

Esan bezala, aldi honetako proposamena ohiko bideetatik ateratzen zen, eta horrexegatik, gehiago baloratu behar da egindako esfortzua. Ez da lan erraza pelikula bat musikaz azpimarratzea. Doitasun aparta behar da konpositoreak egindako efektuak behar den eszena edo mugimenduari sinkronizatzeko. Adi-adi egon ginen, eta esan behar da sinkronizazio lana aparta izan zela. Baina ez hori bakarrik. Orkestraren konpaktazio eta soinu-fintasuna deigarriak izan ziren. Musikari guztiek ongi egindako lanaren alaitasuna partekatzen zuten publikoarekin, eta entzuleak horretaz jabetzen ziren. Bestalde, lehen aipatutako musikaren “bigarren mailako rola” ikuskizun honetan –nolabait esateagatik–, ez da negatibotzat hartu behar. Kasu honetan, egia esan, protagonismoa filmarena izan behar zen, eta orkestrak bere lana egin zuen, Lloyd-en maisu-lana girotuz eta behar den magia emanez.

Oso arrakastatsua izan zen saioa, eta txaloei erantzuteko, bis polit bat jo zuten: Olentz-EGO izeneko jazz moduko Gabonetako kanten medley bat. Ondo egina. Zorionak. ■

Artea horman gora

BISITALDI GIDATUA

SC Gallery arte-galeriak, Bilboko Udalaren laguntzarekin, Bilbo Zaharra, San Frantzisko eta Zabala auzoetako horma-arteak ezagutzeko bisitaldi gidatuak egiten ari da, urtarrilaren 28 arte.

TESTUA ETA ARGAZKIA:

Dabi Piedra

Bakarra da SC Gallery Bilboko artearen panoraman. “Graffitiaren, street art-aren eta ilustrazioaren eszenako artista garaikideekin lan egiten duen ekimen independentea da gurea”, kontatu digu galeriako arduradun Sergiok. Alegia, kaleko arteaz arduratzen den galeria bakarra dira. Bilbo Zaharrean, San Frantziskon eta Zabalan dauden horma-irudien katalogoa argitaratu berri dute eta salgai dute Gorte kaleko egoitzan.

Larunbat goiz eguzkitsu baina hotz batean, Gorte kalean agertu gara, bisitaldian parte hartzeko prest. Zazpi Kaleak itsasadarraren bestaldean ditugula, betidanik hiriaren hauspo izan den eremuan gaude: antzinako meategien gainean eraikitako kaleetan ibiliko gara, burdina itsasontzietara garraiatzeko zabalduak bideetan.

Behinolako oparotasuna bukatuta, ordea, bazterkeriaren eta aurreiritzien jomuga bilakatu zen San Frantzisko ingurua. Horregatik, horma-arteak bada auzoaren kohesioa eta bizikidetzaz zabaldu bitarteko bat. Maider gidariak azaldu digunez, Udalarekin eta auzokideekin elkarlanean garatutako proiektu bati esker daude hainbeste horma-irudi

Bilbo Zaharrean, San Frantziskon eta Zabalan. Ez dira grafiti inprobisatuak, artista ezagunek egindako lanak baizik.

Gorte kaletik gora, Miribillako parkearen ondoan aurkitu dugu lehenengo artelana, SUSO33k egina. Eraikin bateko horma guztia hartzen du, bost solairu. Hainbat pertsonaren itzalak dira, artistak auzoko jendearen arteko lotura irudikatu nahi duelako. Ondoren, Gorte kalera bueltan, BK Kolektiboaren lan bat ikusi dugu. 2008an margotu zenez, eta harrezkero aire zabalean egon denez, hezetasunak eragindako kalteak nabariak dira. Kaleko artea da hau, aldatzeko, iraungitze data duena. Gidariak dioenez, artistek argazkien bidez jaso nahi izaten dute beren obra nola aldatzen den denborarekin.

Hurrengo geldialdia, Zoer eta Velvet frantsesek elkarlanean egindako irudi ikusgarria da, Saralegi plazaren bazter batean. Hain horma altuan artistek lortu duten zehatzasunak harritu gaitu. Diziplina honen alderdirik korapilotsuena da, hain zuzen, artistaren buruan, edo paper batean, eginda dagoen diseinua horma handi batera eramatea, ia erreferentziarik gabe.

Kale, plaza eta pasabideetan gora eta behera, antzinako meatzeen aztarnen artean, altxor ezezagunak aurkitu ditugu. Batean, hezetasunaren orbanak aprobetxatuta egindako figurak. Bestean, horma-irudi koloretsua. Hurrengoan, forma geometriko zehatzak paretan zurruntasuna apaintzen. Konturatu orduko iritsi gara amaierara. Bilbao Arte zentroaren atzeko aldean Michael Grudziecki poloniarrek marraztutako eskailera surrealistik biribiltzen dute bisitaldia. Itsasoko ziurgabetasunetik zeruko argitasunera altxatzen dira eskailera horiek, auzoaren bilakaeraren metafora balira bezala.

Urtarrilaren 28an bukatuko da bisitaldi gidatuaren zikloa. SC Galleryren proposamenak arrakasta itzela izan du eta leku guztiak beteta daude dagoeneko, bai gaztelaniz eta baita euskaraz ere. Galeriakoek bisitaldi gehiago antolatzeke asmoa dute, Bilboko Udalaren oniritziaren zain daude. Izan ere, hogeitartean inguru katalogatu dituzte, baina erdiak inguru ikusi ditugu guk. Beraz, Bilbo Zaharra, San Frantzisko eta Zabala paretetan altxor gehiago daude, nork deskubrituko zain. ■

Egilea: Ana Zambrano

Bertso-zopa

Osatu Amets Arzallusen bertsoa. Laguntza behar izanez gero, bertsoari falta zaizkion hitzak zopan bilatu. Doinua: *Gogoan daukat ez du aspaldi*. Gaia: *Bartzelonan izan da joan den asteen. Alan zuen izena, hamazazpi urte, transexuala zen eta bere buruaz beste egin du.*

Ze inporta du neure gorputzak
ezpainak edo ____?
Bakoitza gaude sortzetik dugun
patroi ____ atxikiak
eta askotan ezin
beste baten edukiak
ezin ikusiz gabiltza ____ ta
izan begi irikiak
eguneroko bizitzak ____
inkisizio txikiak. (bis)

Nahi gabe edo ____ geuk ere
egin dugu gizartea
ta zenbat bala batek ____
ikasgelako atea?
Erdi ____ da erdi zeharka
hari zernahi ____
ta horra gero drama triste bat
____ hontatik joatea.
Ta harek zuen kulpa bakarra
desberdina _____. (bis)

Uste gabeko ____ horiek
min latz haundi bat ____
ni mutil gisa sortu ta hazi
ta esan ____ ze suete
ez dut sekula problemik izan
ez naute kolpatu ____.
Hala ta guztiz Alanik ez dut
utzi nahi ____ parte
bestela ere bizi leikela
ulertzen ez dugun _____. (bis)

UK Berri-CC By

E	V	N	L	A	B	M	E	T	R	E	U	F	O	Z
T	A	P	F	E	N	A	H	I	T	A	S	V	N	A
R	M	U	C	B	T	R	N	B	S	D	C	N	A	U
A	E	U	G	P	D	R	J	N	V	E	J	S	R	R
N	T	L	N	R	F	G	A	A	C	O	M	H	T	I
O	V	A	U	D	C	O	I	K	T	N	E	F	U	H
U	R	E	L	D	U	E	T	Z	A	C	R	F	Z	J
I	N	O	I	Z	O	Z	E	U	A	D	B	P	H	D
L	C	A	G	A	E	A	A	O	I	I	M	K	V	
M	I	D	H	M	N	E	E	D	N	B	L	G	A	O
M	S	T	Z	V	G	C	T	O	A	L	B	D	I	I
U	R	B	E	N	A	F	A	A	H	P	S	T	G	
B	A	T	I	K	R	A	Z	Z	I	P	O	P	I	B
J	E	S	A	T	E	A	I	L	Z	I	F	T	T	U
G	U	I	J	S	M	H	M	E	O	B	I	E	G	D
I	T	O	G	A	N	L	D	M	P	I	Z	R	B	T

Sudoku

Erraza

	6				9	4		
			2					
			8				1	3
2	4							5
	8				3			
			5			7	8	
1	2		3		6			
		3		5				
				8	1	9		

Zaila

1	9			8	5			
8					9	4		
7			6	2				
2	1		9	7		6		
		7		6	1		2	8
				4	7			6
		3	2					1
			5	3			4	7

Gurutzegrama

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									

Ezker-eskuin:

- Elefantearen letaginen osagai. Pilota.
- Bizkaiko herria (argazkian).** 3. Altu, garai.
- Garaiak. 4. Egurra ikatz bihurtu. Letra izena.
- Emakumeei deitzeko hitza. Borrokan.
- Gipuzkoako udalerrria. Nekazariaren lanabes.
- Nafarroa Behereko udalerrria. 8. Lepo. Sutan.

Zarateman-CC

Goitik behera:

- Irisaren erdigune. 2. Guztiei dagokiona. 3. Lurra iraultzeko lanabesa.
- Otoaren oihi. 4. ... situ, zerbait egiten den tokian bertan. Zama abereei alde baten jartzen zaien saski handi.
- Argibideak. 6. Ordenagailuaren gaitz.
- Artsenikoaren sinbolo kimikoa.
- Bokal errepikatua. Garesti.
- Zuhaitzaren besoa. 9. Azkenik.

Ebazpenak

Ze inporta du neure gorputzak | ezpainak edo **txikiak**? | Bakoitza gaude sortzetik dugun | patro **bi** atxikiak | eta askotan ezin **onartu** | beste baten edukiak | ezin ikusiz gabiltza **nahiz** ta | izan begi irikiak | eguneroko bizitzak **dauzkan** | inkisizio txikiak. | Nahi gabe edo **nahita** geuk ere | egin dugu gizartea | ta zenbat bala batek **jotzean** | ikasgelako atea? | Erdi **libre** da erdi zeharka | hari zernahi **esatea** | ta horra gero drama triste bat | **mundu** hontatik joatea. | Ta harek zuen kulpa bakarra, | desberdina **izatea**. | Uste gabeko **zauri** horiek | min latz haundi bat **dakarte**. | ni mutil gisa sortu ta hazi | ta esan **lieteke** ze suete | ez dut sekula problemik izan | ez naute kolpatu **fuerte**. | Hala ta guztiz Alanik ez dut | utzi nahi **inoiz** parte | bestela ere bizi leikela | ulertzen ez dugun **arte**.

E	S	K	E	R	-	E	S	K	U	I	N
E	S	K	E	R	-	E	S	K	U	I	N
E	S	K	E	R	-	E	S	K	U	I	N
E	S	K	E	R	-	E	S	K	U	I	N
E	S	K	E	R	-	E	S	K	U	I	N
E	S	K	E	R	-	E	S	K	U	I	N
E	S	K	E	R	-	E	S	K	U	I	N
E	S	K	E	R	-	E	S	K	U	I	N
E	S	K	E	R	-	E	S	K	U	I	N
E	S	K	E	R	-	E	S	K	U	I	N
E	S	K	E	R	-	E	S	K	U	I	N
E	S	K	E	R	-	E	S	K	U	I	N

4	7	2	8	3	5	1	9	6
1	8	1	5	9	6	2	7	4
9	6	3	7	1	4	7	2	8
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4
6	1	1	5	9	6	2	7	4
8	2	6	1	9	4	7	2	8
4	9	6	3	7	1	4	7	2
5	8	1	5	9	6	2	7	4

Arantza Diez. Errefuxiatuekiko axolagabekeriari aurre egiten

To Kyma. Rescat al mar Egeu dokumentalaren zuzendaria da Arantza Diez (Bartzelona, 1975) eta egunotan *Lesbos, a cor obert* liburua aurkezten ari da. Lesboreko bizipenak azaldu ditu, kazetaritza-kronika baino zerbait gehiago izan nahi duen liburuan.

“Mediterraneoan gertatzen dena ez da drama, krimena baizik”

Saioa Baleztena

@SaioB

ARGAZKIAK: ARANTZA DIEZEK UTZIAK

Kontatzeko beharra

“Lesbosetik itzuli nintzenean nire iza-tearen zati bat gelditu zen han. Bizitzarekiko ikuspegia aldatu zitzaidan erabat. Nik zurekin kafea hartzen dudun bitartean pentsatzen ari naiz, adibidez, han sorosle talde bat ari dela patera batean doazen 1.000 lagun erreskatatzen. Baina, zoritxarrez, han gertatzen dena ez da ezagutzen kazetariok azaltzen ez badugu. Eta nik, kazetari naizen heinean horretaz idazteko beharra dut erraieran”.

Noiz eta nola suertatu zitzaizun Lesbore-ra joateko aukera?

To Kyma. Rescat al mar Egeu (To Kyma. Erreskatea Egeo itsasoan) dokumentalaren harira, David Fontseca zuzendari-kideak egin zidan proposamena. Sekulako aukera iruditu zitzaidan, garai hartan Lesbosen gertatzen zena isilpean zegoelako oraindik, eta noski, aurkikuntza ikaragarria izan zen.

Zer aurkitu zenuen hara iritsitakoan?

Joan aurretik gertatzen ari zenaz asko irakurri nuen. Murgilketa moduko bat egin nuen. Gogoratzen dut Lesbosi buruz *Time* aldizkariak atera zuen zenbaki berezi bat. Baina hara iritsi nintzenean ikaragarria izan zen. Argazkiak eta hitzak motz gelditzen dira hango krudelkeria bizitzean. Itzuli nintzenean nire dieta mediatikoa erabat aldatu zen. Kataluniako aktualitate politikoaren inguruko interesa galdu nuen erabat, eta oraindik ez dut berreskuratu.

Zenbateraino aldatu da testuingurua urtebete honetan?

Aldaketarik handiena martxoan Europar Batasunak eta Turkiak sinatu zuten itunak ekarri zuen. Argi dago Turkian 8.000 lagun ateratzea ahalbidetzen zuten mafiek segurtasun indarren babesa zutela. Izan ere, itunaren ondoren eten da jariora. Jendea iristen da oraindik ere, baina ino-laz ere ez 2015eko urrian, ni han nintzenean, iristen ziren bezainbeste.

Zein iritzi duzu itunaz?

Legez kanpokoa izateaz gain, tamalgarria da gizakion bizitzekin salerosketa egiten duelako. Tira, ez da berria, Espainiako hegoaldeko muga-eredua esportagarria da: Espainiak Marokori ordaintzen dio jariora eteteko. Han berdin gertatu da eta horrek milaka laguni zigorra ekarri die. Mugak jartzea ez da sekula irtenbidea eta jatorrizko arazoa mantentzen den bitartean jendeak eskapu egiten jarraituko du. Oso larria da: ez gara salgaien zirkulazio askeaz ari, baizik eta pertsonen zirkulazio askeaz, eta hori Nazioarteko Giza Eskubideen Adierazpenean, Genevako Hitzarmenean eta Europar Batasuneko araudiaren erraie-

Arantza Diez Lesbosen, 'To Kyma. Rescat al mar Egeu' dokumentalaren grabazioan.

tan jasota dagoen oinarritzko eskubidea da. Inpunitateak ez du mugarik.

Nola da posible Europar Batasunak egoe- ra honen aurrean urratsik ez egitea?

Oraintxe 62.000 lagun daude Grezian harrapatuta. Horietako 16.000 uhar-teetan, Egeo itsasotik iritsi dira Turkiaren eta EBren arteko itunaren ondotik. Beraz, euren estatusa atxiloketa administrazioa da. Gainontzeko ia 50.000 errefuxiatuak, aldiz, Greziako ihesla-rientzako eremuetan daude. Testuinguru horretan, harrigarria iruditzen zait Europa, denbora honetan guztian, irten-biderik aurkitzeko gai ez izatea.

Izan ere, han eta hemen, hamaika hiri prest daude aspalditik milaka errefuxiatu jasotzeko. Baina hori ez da gertatuko Eu- ropak jarrera aldatu arte.

Tira, oso polita da babes-hiri bilakatzea, baina horrek gero egiazko presioa eragiten badu. Haratago joan behar dugu. Katalunian, Espainiako gainontzeko hainbat txokotan bezala, hamaika hiri-tako udalak lanean ari dira, noski. Hala

ere nik indar falta ikusten dut. Elkarre interesgarri asko ari dira norabide horretan lanean, baina presioa gizartetik jaio behar da, ondoren presio politiko bilakatu eta herri erakundeetatik autonomikora, eta autonomikotik estatuko erakundeetara iritsi arte.

Zein iritzi duzu kazetaritzak errefuxia- tuen inguruan egin duen jarraipenaz?

Autokritikoa naiz eta onartu behar dut nik neuk askotan terminologia desegokia erabili dudala. Errefuxiatuen krisiaz hitz egiten dugu, krisia gizartearena edo Europar Batasunarena denean. Mediterraneoan gertatzen dena ez da drama, baizik eta krimena. Ezinbestekoa da gai guztietan, baina honetan bereziki, kazetariok hitz egokiak erabiltzea gure lana zuzentasunez egiteko. Eta kazetariok egin dugu kale, ez hedabideek.

Kazetaritzak zer egin dezake?

Galdera egokiak egiten dituen kazetari-

rik ez dago. Europar Batasuneko hedabideetan, nazioarteko sailetako kazetariak ez dute interesik erakunde publikoetako politikariak beren erantzukizuna onar dezaten. Nola da posible oraindik ere ez jakitea Europar Batasunaren eta Turkiaren arteko itunaren ondoren Greziak zenbat pertsona deportatu duen? Edo nola da posible informazioz ez egotea Europan desagertu diren 10.000 haurren inguruan? Kazetaritza da oraintxe botereak erantzukizuna bere gain hartzeko dugun baliabide bakarra, eta zorritzarrez, hedabide garrantzitsuenetako kazetariak ez dute beren lana egiten.

Nolako harrera izan du Lesbos, a cor obert (Lesbos, bihotza irekita) liburuak?

Tirada txikia izan du oraingoz, katalanez baitago bakarrik. Gaztelaniaz ere idatzi nahiko nuke, historia zabaltzeko modukoa iruditzen zaidalako. Beraz, oraintxe, saldutako kopuruak baino, irakurri duen jendearen *input*-ak jaso ditut bakarrik. Eta asko gustatu zaie. Irakurterraza da eta askok esan didate hunkitu direla... ■

Eliza katolikoa: “Milaka kasu bakanengatik hartzen ari garen ospe txarra ez dugu merezi”

Juan Kruz Mendizabal apaiz gipuzkoar-
rrak hainbat ume bortxat... ui, barka,
behar ez zen lekuan ukitu izanak elize-
tako jesarleketan pilatu ohi den hauts
geruza lodia harrotu du. Elizak berehala
erantzun du, ohiko jakituriar: “Hara, ba-
gaude betiko kontuarekin... Ez da hain-
besterako eta! Txarto portatu den hori
zigortu dugu dagoeneko: ezingo du den-
bora luzean ostiarik eman, eta gainera
debekatua izango du urtebetez bani-
llazko izozkiak jatea, eta horiexek ditu
gustukoenak. Penitentzia handiagorik!”.

“Tira, behintzat mutilak izan dira”,
gaineratu du asko jakiteko itxura duen

batek. “Pentsa neskak izan balira: hori
sexua zatekeen!”.

Juan Ignacio Munillak “agenda ara-
zotxo batzuei” egotzi die Mendizaba-
len kasua hamar hilabetez isildu izana.
“Badakizue, lanak pilatzen dira eta...”,
azaldu du, eta ia konbentzitu egin gaitu.
Erabat lasaitu gaituena, berriaz, honako
esaldia izan da: “Gertakari triste hau
lehenbailehen ahaztu eta katekesian
haurrei bertutearen bidea erakusten
jarraitzeko asmo tinkoa dugu, eta ez da
tinko dugun gauza bakarra”.

SAREAN ARRANTZATUA

Gazte gara gazte!

Igandeak museoan

Patxi Lopezen hautagaitzaren aldeko uholdea: PSOEko kide bat konbentzitu du jada (baina igual ez erabat)

PSOEko Idazkaritza Nagusirako hauta-
gai izango dela iragarri eta astebete ere
pasa ez denean, Patxi Lopezen aldeko
atxikimenduak erritmo frenetikoan ari
dira ugaritzen. Dagoeneko PSOEko kide
bat konbentzitu du lehendakari ohiak.
“Berak salbatuko du gure alderdia hon-
doratzetik”, azaldu dio Beranduegiri
Patxista sutsu gisa agertu den PSOEko
kideak. “Alderdia demokratizatzen la-
gunduko du, izan ere, Patxi buruzagi

izan daitekeen alderdi batean literal-
ki *edonor* izan daiteke nagusi”. Bestal-
de, Bilboko Metroko iturriek adierazi
dutenaz, haserre eta mina eragin die
Lopezek bere hautagaitza aurkezteko
iragarpena Madrilen egin izanak. “ETA-
ren iragarpenaren ostean egin zuena
ikusirik, esperantza genuen hurrengo
adierazpen historikoa Kabiezes eta Gu-
rutzeta arteko linean egingo zuela. Oso
triste gaude. Baina oso, oso”.

Patxi Lopez puzker bat ez botatzeko ahaleginean
(artxiboko irudia).

ARGIA 2017ko egutegia

Egunero etxe, elkarte eta eskoletako hormak edukiz janzteko.

***Eskatu orain 2017ko
ARGIAren egutegia.***

Buruketak

Galdetzea libre

Atzokoak gaur

Santuak

Euskal izendegia

Eguzkia, ilargia eta mareak

Egutegia

9€

50€

Egurrezko
taula
egutegia
opari

☎ 943 371 545

www.argia.eus/denda

denda@argia.eus

**INDARTU
DEZAGUN
INDARTZEN
GAITUENA**

Egin ARGIAkoa!

Eman eta jaso
nahi duzun neurrian

argia.eus/eginargiakoa